

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Anna Klusáčková

Bakalářská práce

Židé a Maurové v díle *Píseň o Cidovi*

Jews and Moors in *Cantar de Mio Cid*

Vedoucí práce: doc. Juan Sánchez, Ph.D.

Rok předložení práce: 2021

Poděkování

Tímto způsobem bych zde ráda poděkovala doc. Juanu Sánchezovi, Ph.D., vedoucímu této bakalářské práce, za cenné rady, pomoc a odborný dohled při jejím plnění a také za čas, který mi věnoval a literaturu, kterou mi doporučil či přímo poskytl.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se věnuje otázce židovské a muslimské společnosti vedle společnosti křesťanské v epické básni *Píseň o Cidovi*, jež je nejvýznamnějším dílem, které představuje období ve španělské středověké literatuře zvané Mester de juglaría. Zkoumaným problémem jsou konflikty, které mezi těmito náboženskými skupinami vládly. Tato práce nás nejprve stručně seznamuje s důležitými historickými událostmi, které předcházely období, zvané *reconquista*, ve kterém se děj díla také odehrává. Věnuje se následně historickému kontextu tohoto období, kde se zaměřuje i na život Rodriga Díaze de Vivara, který je protagonistou zkoumaného díla. Pro přehled je v práci uvedeno několik různých vydání *Poema de Mio Cid*, které jsou doprovázeny mnoha díly, jež se zaměřují na popis jednotlivých postav každého zkoumaného náboženství či se zaměřují na některou z epizod, ve které se ony postavy vyskytují. Další využitou metodou práce bylo porovnání historického kontextu s tím fantastickým v díle.

Abstract

This bachelor thesis investigates the question of Jewish and Moorish society, next to the Christian one in an epic poem *Cantar de Mio Cid* which is the most significant work that represents a time period in Spanish Middle Age literature, called Mester de juglaría. The investigated problem is conflicts that were present between these religious groups. Firstly, this thesis shortly presents the most important historical events that preceded a period called *reconquista* in which the plot of the epic poem takes place. Later, this thesis talks about the historical context of this time period where certain parts are also dedicated to the life of Rodrigo Díaz de Vivar, who is the protagonist of the investigated poem. For a better orientation, there are several editions of *Poema de Mio Cid* that are accompanied by other works that focus on a description of several characters of each of all the mentioned religions or are dedicated to one of many episodes in which these characters are presented. Another used method in this thesis was comparing the historical part with the fictional one in the poem.

Klíčová slova

Židé, Maurové, Reconquista, Cid, Španělské dějiny, epická poezie, 11. století, Al-Andalus, Muslimové, Pyrenejský poloostrov, Mester de juglaría

Key words

Jews, Moors, Reconquista, Cid, Spanish history, epic poetry, 11th century, Al-Andalus, Muslims, Iberian Peninsula, Mester de juglaría

Obsah

1	Úvod	7
2	Dějiny na Pyrenejském poloostrově	9
2.1	Historie společnosti Židů a Maurů na Pyrenejském poloostrově	11
2.2	Reconquista	13
2.2.1	Křesťané	16
2.2.2	Židé	18
2.2.3	Maurové	20
3	Židé s Maury a křesťany v díle <i>Píseň o Cidovi</i>	22
3.1	Uvedení do děje	23
3.2	Podvod Židů	25
3.2.1	Raquel a Vidas	27
3.2.1.1	Téma peněz	29
3.3	Boje proti Maurům	35
3.4	Cidova spolupráce s Maury	40
3.4.1	Postavy Maurů	43
3.4.1.1	Nepřátelské postavy	44
3.4.1.2	Přátelé Cida	46
3.5	Užití slova <i>Židé</i> a <i>Maurové</i>	47
4	Závěr	52
5	Bibliografie	53

1 Úvod

Po mnoho století vládlo na Pyrenejském poloostrově napětí mezi Křesťanstvím a Islámem, dvěma naprosto rozdílnými světy spojenými jedním územím. Jedno z nejvýznamnějších děl, *Píseň o Cidovi*, jehož autor nám není známý, nám představuje jak část života jednoho z nejobávanějších hrdinů Španělska, Cida, tak i nastiňuje vztahy, které mezi dvěma zmíněnými náboženstvími vládly. Ačkoli dílo samotné neodráží skutečnost, objevuje se zde jistá hra s historickým kontextem o soužití mezi křesťany a Maury v 11. století n. l. na území Iberského poloostrova, ale mimo problematiku mezi křesťany a muslimy se v díle také představuje téma judaismu v podobě dvou vedlejších postav, jménem don Rachel a don Vidas. Zmíněný hrdina se s oběma náboženskými skupinami setkává v průběhu celého díla a jedním z cílů této práce, je analyzovat právě postavy jak Židů, tak Maurů tohoto díla za období tzv. *reconquisty*, která se stala jedním z nejdůležitějších a nejznámějších období světové historie.

Tento epos je velice zajímavý i pro ty čtenáře, kterým například poezie, ať už narativní, příliš nevyhovuje. V díle se nám totiž jednoduše pochopitelným jazykem představuje jakási síť postav, ze které mnozí stojí na straně protagonisty, ačkoli mohou být zastánci jiných náboženství. Je nám uvedeno tedy mnoho těch, kdo jsou chápáni jako dobří, proti nim však stojí řada Maurů, jež s bojovníkem neustále zápasí o moc. Rozmanitost těchto postav tak ve čtenáři zanechá po každém jejich představení chůť zkoumat dílo o něco více. To, co však mnohé taky zaujme je fakt, že toto dílo odpovídá historickým faktům a ve čtenářích je tak pocit toho, že skrze ony stránky mohou nahlížet do historie samotné. Díky těmto a mnoha jiným důvodům je právě četba tohoto díla tak zajímavá.

Také studované téma této práce se v díle objevuje z toho důvodu, že je zde spojen, naprosto neoddělitelně, místy smyšlený děj autorem s naprosto faktickými historickými událostmi, jež měly vliv na společnost zkoumaného 11. století, ale také vztahy při období celé *reconquisty*. Nelze tak zkoumat ani samotnou *reconquistu* pokud se nejprve nezaměříme na jednotlivé náboženské strany, jejich způsob žití a cíle. Toto je právě důvod, proč studované téma je náplní nejen této práce, ale je vyobrazeno v díle samotném.

Pro tuto práci tedy byla zvolena jako primární literatura originální verze díla, a to i v několika různých vydání *El Cantar de Mio Cid*, která je, pro snazší orientaci ve středověkém španělském jazyce, následně i *Píseň o Cidovi*, verzi přeloženou do češtiny Miroslavem Uličným, také spolu se sekundární literaturou, jež představuje studie o

zkoumaných problémech a dále kritické komentáře směřované k jednotlivým tématům a kapitolám této práce.

2 Dějiny na Pyrenejském poloostrově

Když se zaměříme na otázku Židů a Maurů v díle *Píseň o Cidovi*, neobejdeme se bez historického kontextu, důležitých dat a geografických dělení. Pro přiblížení tohoto tématu se však stává centrem *reconquista*, jež byla staletí dlouhých bojů o opětovné získání si Pyrenejského poloostrova křesťany a jeho vytrhnutí ze spárů Arabů.

Ovšem začít *reconquistou* pro uvedení historického kontextu by nám neposkytlo přehled o příchodu jak Maurů, tak Židů, prosazení jejich moci na tamním území a důvodu, pod kterým *reconquista* vůbec vznikla. Podíváme se tedy nejprve na dějiny Pyrenejského poloostrova od počátků zmínek o prvních obyvatelích v onom kousku světa. Toto téma nelze projít pouze povrchně, ale jelikož se tato práce nevěnuje především této části, projdeme pouze ty nejdůležitější a nejpodstatnější části historie před *reconquistou*.

Co se týče prvních výskytů lidské rasy na Pyrenejském poloostrově, mluvíme o počátku čtvrtohor.¹ Z díla o dějinách Lubomíra Bartoše pak můžeme přeskochit k počátku 3. tisíciletí př. n. l., kde vysvětluje, jak se v západní Evropě objevuje nová rasa alpínského původu, jež se rozšířila na Atlantském pobřeží, tak tedy i na Pyrenejském poloostrově, přesněji v Extramaduře a Galicii, kde se zhruba dva a půl tisíce let př. n. l. rozšířila i do Andalusie, jež bylo místem pro podrobení si tamního obyvatelstva, a výsledkem tohoto všeho se stala kultura tzv. zvoncovitých pohárů.²

Když se následně podíváme do doby bronzové, Iberský poloostrov byl v té době od Středomoří odříznut kvůli pohybu indoevropských pastevců, kteří měli namířeno na území Blízkého východu.³

O první kolonizaci pak mluvíme, když se národy z východního Středomoří začali usazovat na poloostrově. Prvními přistěhovalci se tak stali Féničané a Řekové. „*Historicky doloženými etniky jsou Iberové, Lingurové a Keltové, na které pak působily fénická, řecká a kartaginská kolonizace.*“⁴ Vzhledem k tomu, že se na Iberském poloostrově vyskytovalo mnoho etnik, mělo to vliv také na rozmanitost v oblasti mluvy a náboženství.⁵

Féničané však museli soupeřit s Řeky o obchodní monopol ve Středomoří.⁶ Ve 4.

¹ BARTOŠ, Lubomír. *Dějiny a kultura Španělska*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998, s. 5.

² Tamtéž, s. 9.

³ Tamtéž, s. 10.

⁴ Tamtéž, s. 13.

⁵ Tamtéž, s. 14.

⁶ DORAZIL, Otakar. *Světové dějiny v kostce*. Vimperk: Papyrus - Rudná u Prahy: Jeva, 1993, s. 24-25.

století však Řím začíná rozšiřovat svou moc. V roce 264 př. n. l. započala první punská válka o Sicílii mezi Kartágem a Římem a skončila vypuzením Kartáginců.⁷ Příchod Římanů na poloostrov měl však za následek počátky období zvaného romanizace, jež zvyšovala politický, obchodní a hospodářský význam Hispánie.⁸ Křesťanství se stalo velmi důležitou částí tohoto období, když se uchytilo velmi rychle.⁹ Když germánské kmeny podnikly svou invazi na poloostrov, přispěli tím v 5. století k úpadku římského impéria. Z těchto germánských kmenů se Vizigóti rozhodli převzít otěže a zmocnili se dokonce i Říma roku 410. Za vlády krále Vizigótů Euricha se říše dočkala velké expanze, při čemž však musela čelit Frankům. Ti chtěli Vizigóty vypudit, spolu s jejich ariánským kacířstvím a nakonec ve válkách i zvítězili, ale i nadále se po celé 6. století následovali boje mezi křesťany a ariány o nástupnictví na trůn.¹⁰

Syn posledního krále Liuvigilda Rekkared měl v úmyslu přijmout víru katolíků, aby v zemi nastolil klid. Avšak již probíhající nepokoje v celé zemi, zrozený těmito událostmi, vedl ke ztrátě zájmu obyvatel o toto území a také snazšímu dobývání celé říše Araby¹¹, počínaje bitvou u Jerezu, roku 711.¹² Posledním schopným panovníkem se pak stal Wamba, který ke konci 7. století bojoval i proti prvním invazím Arabů z Afriky. Když jeho nástupce Witiza zemřel a jeho syn nebyl uznán jako následník trůnu, byl šlechtou zvolen vévoda Roderich, který se musel utkat v bojích s Witizovými potomky, jež uprchli do Afriky, před nepokoji v zemi, a na jejich žádost údajně do Hispánie zavítali Arabové z Afriky. Hned na počátku 8. století se začaly vyloďovat arabské oddíly na pobřeží poblíž Algecirasu. Rok 713 představuje dobytí Toleda, jež znamenalo muslimskou suverenitu nad dobytým územím.¹³

Jelikož panování Vizigótů pro Španělsko nebylo již více příznivé, protože společnost se rozkládala, a tak bylo jasné, že se proti Arabům nebude moci bránit. A Arabové, kteří se nejprve rozhodli jen plenit jižní část poloostrova, se usnesli, že si podrobí i jeho zbylá území. V emirát tak byla spojena všechna dobytá území, kterých se byli Arabové schopni zmocnit již v roce 718. Jelikož zmocnění se poloostrova bylo pro Araby vcelku snadné, dostali se až na sever, kde však pocítili první odpor obyvatel a zbytku Vizigótů. A to právě odtud se začíná

⁷ DORAZIL, Otakar. Cit. d., s. 61.

⁸ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 19.

⁹ Tamtéž, s. 21.

¹⁰ Tamtéž, s. 25.

¹¹ DORAZIL, Otakar. Cit. d., s. 129.

¹² Tamtéž, s. 85.

¹³ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 25-26.

mluvit o tzv. *reconquistě*.¹⁴ Jelikož tedy islámské dobývání je tradičně spojováno s pojmem znovudobývání.¹⁵

2.1 Historie společnosti Židů a Maurů na Pyrenejském poloostrově

Když jsme se již seznámili s dávnou historií Pyrenejského poloostrova, jeho dobýváním, kolonizacemi a konečně jeho obyvateli, je třeba se teď zaměřit na samotnou historii pouze židovského a maurského obyvatelstva. Způsob jejich života se měnil mezi staletími, ovšem je opět lepší zaměřit se na vývoj jejich populace ještě před *reconquistou*, abychom lépe chápali důvody jejich smýšlení a chování právě během *reconquisty* a také jejich sociálního prostředí ve zmíněném období.

Židům byl nepaměti určen život v diaspoře. Jejich usedlosti se nacházeli v různých městech Evropy a právě Španělsko bylo jedno z nejvýznamnějších center. Rok jejich prvních přesunů z domovského Jeruzaléma na Pyrenejský poloostrov však můžeme pouze odhadovat.¹⁶

Jejich význam ve španělských dějinách se vyznačuje především v době vizigótské. V tomto období byli tedy Židé na území Španělska tolerováni ariánskými králi, a tedy neutrpěli mnoho, jelikož se stali podporou přicházejících. Spolu tak měli společného nepřítele katolíky, což pro tyto Židy znamenalo jistou převahu.¹⁷ Židé se stali součástí španělské společnosti natolik, že plnili různé důležité funkce ve finančnictví, medicíně a dalších.¹⁸ Bohužel při střetu těchto ariánských králů s Iberorománci, již nebyl pro situaci Židů přívětivý.

Problém pro Židy a jiná náboženství nastal v době, kdy se již zmíněný král Rekarred rozhodl přijmout římské křesťanství.¹⁹ Toto vedlo k viditelným rozdílům ve společenském postavení v zemi a král Rekarred, jakožto vykonavatel rozkazů římské církve, utlačoval lid a mnoho Židů bylo v té době pronásledováno, ačkoli žili odděleně od křesťanů a tvořili svou vlastní společnost.²⁰ Bohužel neklid v celé zemi vedl k onomu dobývání celého území Araby,

¹⁴ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 29.

¹⁵ HAZBUN, Geraldine. *Narratives of the Islamic conquest from medieval Spain*. New York: Palgrave Macmillan, 2015, s. 2.

¹⁶ BUENO, Francisco. *Los Judíos de Sefarad. Del paraíso a la añoranza*. Granada: Línea, 2015, s. 15.

¹⁷ Tamtéž, s. 29.

¹⁸ Tamtéž, s. 34.

¹⁹ DORAZIL, Otakar. Cit. d., s. 129.

²⁰ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 56.

s počátkem v roce 711.²¹ Španělsko se hlavně za dob kalifátu stalo jednou z nejlepších zemí v Evropě, jelikož se uskutečnil rozvoj výroby a obchodu, ale také zemědělství a životní úroveň byla nejvyšší v historii onoho území, což mělo vliv i na velký rozvoj měst.²²

Mluvíme-li o arabské společnosti, jejím charakteristickým rysem byla rozmanitost, co se týče sociálních vrstev, ale rozdílem obyvatelstva hispánského byl jeho poměr k islámu. V té době se jako nejpočetnější arabové prosadili mozarabové, jež byli ti, kteří se rozhodli zachovat si víru křesťanskou. Jednalo se o křesťany, kteří byli ovlivněni maurskou vlnou již od počátků invaze, tak i ti, kteří se rozhodli žít pod arabskou vládou, když se střídala moc mezi tímto a katolickým světem. „*Tuto pestrou směsici doplňovali Židé, jejichž víra byla v podstatě tolerována.*“²³

Správa muslimanů měla velký vliv na křesťanské státy, se svým příchodem na poloostrov také přinesli vědy středověku, které se vyučovaly v mnoha školách, ačkoli ty byly určeny především pro muslimskou šlechtu.²⁴ Tedy co se týče sociálního hlediska, tak arabská nadvláda znamenala spíše přínos pro Španělské území, už jen co se týče rozkvětu obchodu či řemeslnictví.²⁵ Při počátcích šíření náboženství muslimů se také jen málo z nich dokázalo vyjadřovat psaním. Při expanzi na poloostrově převažovala řečtina, na konci 7. století však byla nahrazena arabštinou, tedy když se expanze již schylovala ke svému konci. „*Jestliže nebyly výhrady k používání jazyků ve státní správě, neplatilo to o sféře náboženství.*“²⁶

Je třeba zmínit, že pro křesťany a araby nebyl jejich vztah vždy pouze nepřátelský a udržovali spolu styky i při období bojů. Náboženská tolerance byla čas od času narušována vinou jedné, či druhé strany.²⁷

Během muslimské převahy ve Španělsku byly vztahy mezi Židy a muslimy výhodné pro obě strany.²⁸ Život pro Židy za muslimské vlády se rozvíjel v pozitivním směru. Každopádně když se objevili Almorávidé, počalo období značící tragédii, jelikož pochopili, že při jejich panování nebudou mít lehký život. Proto také Židé začali odcházet do Luceny

²¹ DORAZIL, Otakar. Cit. d., s. 129.

²² BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 32.

²³ Tamtéž, s. 33.

²⁴ Tamtéž, s. 35.

²⁵ Tamtéž, s. 36.

²⁶ VERNET, Juan. *Arabské Španělsko a evropská vzdělanost*. 1. vyd. Přel. Jiří Kasl. Brno: L. Marek, 1999, s. 15.

²⁷ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 34.

²⁸ BUENO, Francisco. Cit. d., s. 37.

(*Lucena ciudad de los judíos*), kde i nadále uplatňovali svá pravidla i na území al-Andalus.²⁹

Židé tak byli přítomni na obou proti sobě válčících stranách. Žili spíše v pozadí, někteří však pomáhali v bojích jednomu z náboženství, jež byla ve střetu. Židé s Maury tak mohli žít pohromadě mnohdy v míru, což platilo i pro některé na severu poloostrova.

2.2 „*Reconquista*“

Jelikož by se mohlo myslet, že toto období sice nastiňuje pozadí děje díla *Píseň o Cidovi*, a tak tuto část španělské historie pouze rychle projdeme, musíme si uvědomit, že *reconquista* hraje naprosto nejpodstatnější roli pro utvoření této práce. Proto jsme se již podívali do historie na vlivy jejího vzniku v předchozí části kapitoly 2., ale teď se podíváme přímo na vymezené období, které se nám představuje pod názvem *reconquista*.

Jako *reconquista* se označuje období bojů mezi španělskými křesťany a Maury, ve kterém šlo o znovudobytí Pyrenejského poloostrova z muslimské nadvlády. Za tohoto znovudobytí, jež je tedy historickou epochou, docházelo prosazování politické a ekonomické moci obou stran.

Podíváme-li se na počátky těchto staletých bojů, u moci již pevně nestojí Arabové, kteří se drali zemí až k severu, kde pocítili jistý odpor těch, kteří neměli v plánu se nechat muslimy podrobit. Odpůrci muslimské invaze, spolu s vizigótskými šlechtici se uchýlili do hor, Pyrenejí a také v astursko-kantaberské oblasti.³⁰ V počátcích *reconquisty* se objevuje známá bitva u Covadongy (r. 718), kde byla poražena arabská vojska křesťanským šlechticem Pelayou, což také mělo za následek vznik malého asturského království s hlavním městem Oviedem.³¹ Ovšem boje byly teprve ve svých počátcích, a tak během posledních desítek let 8. století nedostatek islámské integrační moci upřednostnil utvoření několika malých nových muslimských království, jako např.: „*el de los Nazaríes de Granada, en la Península Ibérica, o el de los Benimerines en el Margeb.*“³²

Za vlády Alfonse II. na počátcích 9. století bylo šíření křesťanské moci na části poloostrova významné, jež zahrnovalo nejen dobytí celé Galicie, Asturie, Santanderu, části

²⁹ BUENO, Francisco. Cit. d., s. 76.

³⁰ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s., s. 38.

³¹ Tamtéž, s. 39.

³² BARCHET, Bruno Aguilera. *Iniciación Histórica al Derecho Musulmán. Seguida de un ensayo sobre la historia jurídica de Al-Andalus*. Madrid: Dykinson, 2007, s. 55.

Leónu a severních částí Portugalska, ale také zakládání nových osad na nově dobytých územích. V 9. století pak vzniká kastilské hrabství z astursko-leónské říše, jež nám představuje neustálé ambice šlechty o separaci.³³ To ale až v 11. století se hrabě Sancho II. mohl nazývat kastilským králem. I na východě hrozilo Navaře mnoho nebezpečí, ale její moc a velikost se rozrostla až po hranice Katalánska za vlády Sancha III. Velikého. Tato říše následně byla rozdělena mezi jeho 4 potomky, jež vládli zvláště Navaře, Kastilii, Aragonu a území Sobrarabe a Ribagorza.³⁴

Pro expanze křesťanských států byl důvodem rozpad cordobského kalifátu, díky čemuž se na území Muslimů začaly objevovat taifas. Bylo to 23 drobných knížectví s centrem v Seville. Křesťanské státy svou velkou ofenzívou zatlačily muslimy pouze do jižního území poloostrova. Až polovina 13. století představuje konec těchto velkých expanzí křesťanů na jih a také moc Kastilie a Aragonu, které již získali nadvládu nad skoro celým poloostrovem, ačkoli malou část moci si stále držela Navarra a Portugalsko. Již jsme zmínili Sancha III. Velikého, který rozdělil království mezi 4 své potomky. Syn Ferdinand, který získal Kastilii a León, dobyl mnoho měst na muslimském jihu, maurské panovníky přinutil stát se jeho vasaly, ale po jeho smrti se objevil v zemi další konflikt. Ferdinandův syn Alfonso, jenž v něm zvítězil, byl následně jmenován králem i Kastilie jako Alfons VI. Na trůně astursko-leónském a kastilském pak dal sjednotit otcem rozdělenou říši. Se svou mocí tak dobyl tehdejší centrum visigotské říše Toledo roku 1085.³⁵ Ačkoli se někteří arabové rozhodli žádat o ochranu krále Alfonse, zároveň ale využili pomoc kmene Almoravidů, „*los almorávides. Literalmente <<hombres del ribat>>, templo fortificado,*“ kteří přišli z Afriky a roku 1086.³⁶

Bylo to právě v tomto období, kdy se na historické scéně objevil také bojovník Cid, Rodrigo Díaz de Vivar. V této části dějin se také bude odrážet vypravování studovaného díla. Jelikož je tato práce založena na díle *Píseň o Cidovi*, lze zde říci, že se v tomto eposu odrážejí všechny rysy *reconquisty*, jako: územní roztržštěnost, prolínání křesťanského a maurského živlu, směs románské, germánské i arabské kultury a zvyků. Cidův bojovný život byl pak završen dobytím Valencie roku 1094, kde se pak stal i vládcem. Roku 1099 kdy Cid zemřel, se jeho žena spolu s jeho ostatky přemístila do Burgosu.³⁷

³³ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 39.

³⁴ Tamtéž, s. 40.

³⁵ Tamtéž, s. 41.

³⁶ BARCHET, Bruno Aguilera. Cit. d., s. 53.

³⁷ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 42.

Pokud se lehce vzdálíme od Cidova života, dozvíme se o první ženě na kastilském trůnu Urrace. Ta se nedobrovolně provdala za aragonského krále Alfonse I., který vypudil Maury ze Zaragozy,³⁸ a tímto sňatkem se spojily ty nejmocnější říše poloostrova, jež neměly však dlouhého trvání. V Kastilii se králem stal syn Urracy ještě z prvního manželství, jež znamenalo rozpor s jejím současným mužem, který měl stejné cíle. Klid v zemi nastal až po Urracině smrti.³⁹ Alfons VIII., vnuk Urracy, se oproti svému otci prokázal být jedním u nejuspěšnějších panovníků za *reconquisty*. Za jeho vlády byli Almohady svrženi Almoravidové v Markou a přeplavili se i do Španělska, kde pak ovládli maurská území.⁴⁰ Almoravidové a jejich impérium nemělo dlouhého trvání, pocítili problémy v bojích proti křesťanům, a když je král Alfons porazil v bitvě u Las Navas de Tolosa roku 1212, otevřel tím přístup do Andalusie pro křesťany a po této bitvě se Maurové španělští usadili jen v malém granadském království, zvyklí na moc a rozsah dříve obrovské říše.⁴¹

Nakonec se dostáváme do posledního období *reconquisty*, které představuje její vítězné zakončení rokem 1492. Maurům již nezbyla téměř žádná území na poloostrově, pouze část Portugalska a malé granadské království. Kastilii po Ferdinandově smrti dominovali nepokoje a války. Ve 13. století se na Kastilském trůnu objevuje král Alfons X. Moudrý, jehož vláda je ale poznamenána novou expanzí Maurů z Afriky. Po jeho smrti trůn připadl jeho synu Sanchovi. V průběhu 14. století v zemi nastal mír a to za vlády Alfonse XI. a následně jeho syn Jindřich z Trastamary jako Jindřich II.⁴²

Kastilie a Aragón již v polovině 13. století neměli kam na poloostrově postupovat a tak se jejich soustředění uchýlilo k dobývání jiných částí Evropy. Kastilským králem se po vládě nastoupil Jaime, syn Pedra III., kterému bylo otcem svěřeno sicilské království, teď však celá Kastilie.⁴³

V Aragonu pak roku 1410 měl být dosazen nový panovník, Ferdinand. Byl to však infant kastilský a jako nástupce na aragonský trůn se stal základem spojení obou království v jedno. Jeho syn Alfons V. zemřel, tudíž na trůn nastupuje Jan II. jako poslední aragonský král. Za jeho vlády se však opět objevily spory o nástupnictví. Jeho syn Karel měl být prvním

³⁸ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 43.

³⁹ Tamtéž, s. 42.

⁴⁰ BARCHET, Bruno Aguilera. Cit. d., s. 174-175.

⁴¹ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 43.

⁴² Tamtéž, s. 44-45.

⁴³ Jaime totiž uznal práva papeže na Sicílii.

v pořadí, avšak sám Jan II. chtěl, aby trůn získal jeho druhý syn Ferdinand. Panovníkem nakonec stal Ferdinand, manžel budoucí královny Isabely.⁴⁴

Abychom uzavřeli téma historie na Pyrenejském poloostrově, je třeba zmínit i to, jak dopadl osud dříve mocného Al-Andalus na Pyrenejském poloostrově po tom, co *reconquista* skončila. Víme tedy, že za panování Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského se Španělsko konečně sjednotilo. Jejich vláda představuje novou etapu Španělských dějin, ačkoli nástupem na trůn těchto Katolických králů *reconquista* ještě naprosto neustala, to až rokem 1492, kdy nejenže byl objeven Nový svět za jejich pomoci, ale jako oficiální ukončení období nazývané *reconquista* bylo dobytí Granady. Arabové pak měli na vybranou zůstat na území španělského království, ale pod vládou španělských králů, či odejít do Afriky, země svých předků.⁴⁵

2.2.1 Křesťané

Po přiblížení historické etapy španělských dějin zvané *reconquista* teď máme povědomí o průběhu celého tohoto období. Od jeho počátku, tedy od počátků prvních zmínek lidské rasy na onom území do období prvních kolonizací, také o historii Židů a arabů před 8. stoletím, a tak již také máme znalosti o tom, jak sama *reconquista* probíhala, až do skončení tohoto období. Pro splnění cíle této bakalářské práce je teď ale třeba, abychom se podívali na vývoj situace křesťanů, Židů a Maurů během období těchto zmíněných staletí. Zaměříme se teď tedy již ne na *reconquistu* samotnou, ale na vývoj prostředí příslušníků jednotlivých náboženství při jejím průběhu, kdy Maurské obyvatelstvo bylo Španěly vytlačováno směrem k jihu poloostrova.

Muslimská, židovská a křesťanská komunita měla svou individuální historii, správu a rozvoj.⁴⁶ Především pak životní úroveň křesťanů se začala zvyšovat díky úpadku moci muslimské říše.⁴⁷ Křesťané tak v tomto období měli samozřejmě výhody. *Reconquista* pro křesťany znamenala navrácení jejich území, a tak ti, kteří byli proti nim, se setkávali spíše s neshodami. Když křesťanské státy započaly velkou ofenzívu a dobyli mnoha nových území,

⁴⁴ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 47.

⁴⁵ Tamtéž, s. 63.

⁴⁶ MENOCA, M. R., SCHEINDLIN, R. P., SELLS, M. *The Literature of Al-Andalus*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000, s. 96.

⁴⁷ CASTRO, Américo. *España en su historia. Cristianos, moros y judíos*. Buenos Aires: Editorial Losada S. A., 1948, s. 51.

uvnitř těchto států proběhly také politické a ekonomické proměny.⁴⁸ Definicí tohoto období je pro tuto náboženskou skupinu feudalismus.⁴⁹ „*Hospodářský rozkvět křesťanských států šel ruku v ruce s pokrokem reconquisty.*“⁵⁰ Opět se však nedá mluvit pouze o obyvatelstvu křesťanském, co se týče území křesťanského, jelikož na dobytých územích žili navíc jak Židé, tak to i Mudéjarové. Byli to muslimani, kteří se rozhodli zůstat ve svých domovech, i když území již obsadili křesťané. Jejich počátek se datuje v 11. století a byli zpočátku tolerováni. Jejich počet se samozřejmě s postupem znovudobývání poloostrova zvyšoval a jejich tolerance byla přítomna také hlavně díky Mozarabům.⁵¹ Dále ukončení bojů mezi křesťany a muslimy znamenal i rozkvět řemeslné výroby, ekonomický rozvoj a obchodní expanzi.⁵²

Na křesťanských územích se také rozšiřovala města. Hrabě Borell II. vyhlásil pro Barcelonu autonomii v polovině 11. století a jeho země dosáhla rozmachu po hospodářské, politické i kulturní straně.⁵³

Vláda Alfonse VI. dominovala toto století. Byla nazpět dobyta mnohá města, jako např. Toledo r. 1085,⁵⁴ pak samozřejmě i Valencie r. 1094 bojovníkem Cidem, který je jakýmsi představitelem nejen 11. století, ale také celé *reconquisty*. Narodil se poblíž města Burgos. Od mládí měl náklonnost krále Alfonse VI., avšak byl následně vypovězen z Kastilie, o čemž pojednává i námi studované dílo, které následně budeme rozebírat. Cid bojoval však i proti aragonskému králi ve službách maurského knížete a místy i bojoval a plenil území Kastilie samotné. Byl bojovníkem, který zabránil postupu Almorávidů na sever, a jeho vrcholným bodem vojenské kariéry bylo dobytí Valencie roku 1094, kde se z něj pak stal i nezávislý vládce.⁵⁵

Cid muslimanům dovolil vrátit se k pracím na svých půdách, pokud z výnosů platili daně, což byl stejný princip, na kterém fungoval systém s jejich minulým vládcem.⁵⁶ Pro křesťany toto období znamenalo zlom. Zlom, který obrátil síly při *reconquistě*. Křesťané získávali větší a větší moc nad al-Andalus.

⁴⁸ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 41.

⁴⁹ Tamtéž, s. 47.

⁵⁰ Tamtéž, s. 48.

⁵¹ Tamtéž, s. 51.

⁵² Tamtéž, s. 48-49.

⁵³ Tamtéž, s. 40.

⁵⁴ Tamtéž, s. 41.

⁵⁵ Tamtéž, s. 42.

⁵⁶ ECHEVERRÍA, Ana Arsuaga. *La minoría islámica de los reinos cristianos medievales. Moros, sarracenos, mudéjares*. 1. vyd. Málaga: Sarriá, S.L., 2004, s. 24.

Důležitým bodem pro definici křesťanské společnosti je také to, kdy se za vlády Alfonse X. objevuje kulturní rozmach, díky jeho básnickým schopnostem a věhlasem jako vědce. Představitelé umění a věd z různých zemí se sjížděli do Španělska, kde bylo v centru také tři náboženství, a to křesťanského, židovského a mohamedánského, díky čemuž se objevují překlady děl v jazycích námi studovaných a latiny.⁵⁷ I za panovníka Jana II. na kastilském trůnu se v zemi objevuje rozkvět kultury díky jeho lásce k divadlu a k literatuře.⁵⁸

Ovšem ti, kteří se rozhodli pro život na území Arabů, při užívání jak románského jazyka, tak i arabštiny, pochopili, že zachovat latinský jazyk živý bude nemožné, ačkoli byl jazykem jejich náboženství a kultury.⁵⁹

2.2.2 Židé

V době nadvlády muslimů, žili Židé jak na muslimských územích, tak stejně i na území křesťanů, kde spolu pobývali v míru, ačkoli jednotlivá náboženství samozřejmě preferovala pouze příslušníky své vlastní víry. Pozoruhodnou částí tohoto soužití byla skutečnost, že v obou případech si Židé dokázali zachovat své náboženství a zvyky, tolerujíc je jak muslimové, tak i křesťané.⁶⁰ Židé se věnovali finančnictví, medicíně, někteří vynikali jako právníci, profesori či překladatelé, plnili i politické funkce.⁶¹

Počátky *reconquisty* pro Židy představovaly určité nebezpečí, jelikož prvními křesťanskými bojovníky byli suroví muži, kteří židovské a muslimské obyvatelstvo nedokázali od pohledu rozlišit.⁶² Někteří Židé se tak arabizovali.⁶³

Křesťané s Židy, kteří se pak rozhodli pro život v Al-Andalus, značně rozrostli počet obyvatel muslimské komunity.⁶⁴ Jak Židé, tak i křesťané si pod nadvládou Muslimů mohli ponechat svá náboženství, ale i majetek. Měli ale povinnost platit daně (jizya) a byli stále pod muslimskou vládou.⁶⁵ Na druhou stranu život mezi Maury nebyl Židům tak přínosný, jako ten na křesťanském území. Muslimové trvali na dodržování určitých principů, týkajících se

⁵⁷ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 45.

⁵⁸ Tamtéž, s. 46.

⁵⁹ MENOCA, M. R., SCHEINDLIN, R. P., SELLS, M. Cit. d., s. 49.

⁶⁰ Bartoš, Lubomír. Cit. d., s. 33.

⁶¹ Tamtéž, s. 57.

⁶² BUENO, Francisco. Cit. d., s. 101.

⁶³ MENOCA, M. R., SCHEINDLIN, R. P., SELLS, M. Cit. d., s. 41.

⁶⁴ FIERRO, Maribel. *The new Cambridge history of Islam. Volume 2, The western Islamic world: Eleventh to Eighteenth centuries*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010, s. 33.

⁶⁵ Tamtéž, s. 33.

především jejich víry, a tak se právě toto stalo důvodem, proč se Židé začali usazovat především v severních oblastech poloostrova.⁶⁶

Na počátcích 11. století se objevuje změna pro andaluskou hebrejskou filozofii.⁶⁷ Při míšení židovského obyvatelstva s tím muslimským a jejich kulturním splýváním se začalo objevovat mnoho různých disciplín,⁶⁸ ke kterým se řadila především znalost tradice židovského náboženství, hlavně pak mezi Židy žijícími na území Al-Andalus, kde se objevovali v prostředí věd řeckého původu.⁶⁹ Židovská kultura se tak objevila v období naprosté kreativity.⁷⁰

Ačkoli život na maurském území nebyl Židům velmi přínosný, stále tam někteří zůstávali, ale museli např. dodržovat arabský psací systém. Na druhou stranu, jak již bylo zmíněno, že Židé si mohli ponechat některé ze svých zvyků, tak, stejně jak tvrdí M. R. Menocal: „*But jews, when addressing themselves in writing to their own coreligionists, used the Hebrew rather than the Arabic script.*“⁷¹ Je také vhodné zmínit, že vláda a víra Almorávidů a i Almohadů po nich měla vliv na velikost židovské komunity na území Al-Andalus.⁷² Od 12. století začali být Židé bráni jako podstatná minorita španělské společnosti.⁷³

Později když se vztahy mezi příslušníky různých náboženství, kteří žili na stejném území, začaly měnit kvůli existujícímu antagonismu⁷⁴ a již jsme se dozvěděli, že Židé se před pro ně hrožícím nebezpečím na území Al-Andalus uchýlili především na dvůr krále Alfonsa VI., který je přijal bez váhání.⁷⁵ Židovské komunity se často přesouvaly. Bueno Židy tak ve své práci představuje takto: „*Parecen animales heridos que buscan ansiosamente el lugar donde vivir en paz,*“⁷⁶ a ono místo také našli v Toledu. Město se stalo jejich kulturním centrem po vpádu Almorávidů do Španělska a zaznamenán zde byl rozvoj obchodu a věd.⁷⁷ U židovské společnosti je třeba zmínit tzv. *aljamas*, jež byly židovské obce, např. právě Toledo

⁶⁶ BUENO, Francisco. Cit. d., s. 107.

⁶⁷ FIERRO, Maribel. *Judíos y musulmanes en al-Andalus y el Magreb. Contactos intelectuales*. Madrid: Casa de Velásquez, 2002, s. 43.

⁶⁸ Fierro, Maribe. Cit. d., s. 59.

⁶⁹ Tamtéž, s. 67.

⁷⁰ HITCHCOCK, Richard. *Muslim Spain reconsidered. From 711 to 1502*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014, s. 115.

⁷¹ MENOCA, M. R., SCHEINDLIN, R. P., SELLS, M. Cit. d., s. 41.

⁷² FIERRO, Maribel. *The new Cambridge history of Islam*. Cit. d., s. 34.

⁷³ BUENO, Francisco. Cit. d., s. 111.

⁷⁴ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 51.

⁷⁵ HITCHCOCK, Richard. Cit. d., s. 130.

⁷⁶ BUENO, Francisco. Cit. d., s. 108.

⁷⁷ Tamtéž, s. 51.

bylo jednou z nich, které byly vedeny svou vlastní samosprávou. Jejich rozkvět byl hlavně v 11., ale i v následujícím století.⁷⁸ Také pak ti Židé, co se rozhodli přijmout katolickou víru za vlastní, se nazývali *conversos*.⁷⁹

Do konce 11. století dějiny židovského národa i Pyrenejského poloostrova ovlivňovaly vznik díla *Píseň o Cidovi*, ale i přes smrt bojovníka Cida roku 1099,⁸⁰ Židé hráli nemalou roli ve španělských dějinách až do konce znovudobývání poloostrova. Rozmístění byli naprosto všude.

Jelikož křesťané byli vedeni ideami katolictví, církev zasahovala do jejich soužití s Židy a její přístup se zdál být tvrdší vůči nekřesťanům, a tak podle vzorem církve se začal i zbytek obyvatelstva k Židům obracet zády, což bylo také základem pro jejich budoucí persekuce.⁸¹

Život Židů za tohoto studovaného období měl tedy mnohé výhody, ovšem i stinné stránky. Při porážce Muslimů křesťany potkal Židy neblahý osud. Neměli možnosti jako poražení muslimové, zda zůstat a podrobit se, či odejít do Afriky. Židé museli území opustit bez všech výjimek.⁸²

2.2.3 Maurové

Nakonec se dostáváme ke společnosti muslimské. Maurové byli při dobývání poloostrova v převaze. To až na severu Španělska poprvé pocítili odpor, který neměli šanci ustát. Na území však setrvali od svého vylodění do konce 15. století, někteří však také i poté, což se samozřejmě odrazilo i ve španělské kultuře. Většina památek přetrvala dodnes a nelze opomenout to, že arabská společnost měla i veliký přínos v mnoha jiných ohledech pro tehdejší křesťanskou společnost.

Zmínili jsme, že při počátcích znovudobývání poloostrova určitý počet křesťanských obyvatel zůstal žít na území slavného Al-Andalus. Takoví lidé byli Maury označováni jako *al-'ajam*, kteří mluvili jazykem *al-'ajamiyya*.⁸³ Samozřejmě se objevil i vhodný termín

⁷⁸ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 57.

⁷⁹ Tamtéž, s. 57.

⁸⁰ DORAZIL, Otakar. Cit. d., s. 133.

⁸¹ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 51.

⁸² Tamtéž, s. 63.

⁸³ MENOCAL, M. R., SCHEINDLIN, R. P., SELLS, M. Cit. d., s. 55.

křesťanů pro ty, kteří zas nepředstavovali lid s katolickým vyznáním, tedy Maury či dokonce Židy samotné, a to *moro*, jež zároveň představovalo i jejich jazyk, kulturu a další aspekty.⁸⁴ Bylo tomu ale i naopak, když muslimové žili již na dobytých územích křesťany. Jednalo se o již zmíněné Mudéjary. V arabské společnosti dominovaly přírodní vědy a medicína, pak ale také hlavně astronomie.⁸⁵ Juan Vernet se zaměřuje i na tradici botanických zahrad, především pak v 11. století.⁸⁶

Na území arabů mnozí křesťané a Židé přestoupili na novou víru, jež jim představila velký společenský pokrok.⁸⁷ „*Stávalo se pak nezřídka, že křesťané bojovali po boku Maurů proti svým souvěrcům, jako např. legendární Cid ve službách emira zaragozského nebo křesťané ve vojsku Almansorově.*“⁸⁸ Během reconquisty se samozřejmě dařilo křesťanům a Maurové museli pozorovat, jak svá tvrdě vydobytá území se navrací do rukou dříve podrobených nepřátel. Vojenské porážky a politické krize tak poskytovaly křesťanům výhody.⁸⁹ V tomto období trvajícím staletí také ale existovala období klidného vývoje a soužití v míru. Mauri sami v průběhu dobývání začali cítit, že Španělsko je podrobené.⁹⁰

Ve zmíněných taifas se objevovaly nepokoje, jelikož každá z nich byla pod vládou králů katolických a musely jim vyplácet daně. V 11. století, kdy začíná síla mocného Al-Andalus značně upadat, bylo nadále muslimské postavení v čele díky náboženské oddanosti.⁹¹ Ačkoli docházelo k sociálnímu i politickému rozkladu, nestalo se právě toto překážkou proto, aby došlo i ke kulturnímu rozkvětu a růstu bohatství, jež se v některých taifas objevovalo,⁹² a tak i přes svou bohatou kulturu nebylo možné, aby muslimové nadále rozšiřovali svá působišť. 11. století pro ně představoval zlom.

Když se roku 1492 křesťané zmocnili Granady, což představovalo koncový bod staletí dlouhých bojů, Arabové pak měli na vybranou zůstat na území španělského království, ale pod vládou španělských králů, či odejít do Afriky, země jejich předků.⁹³

⁸⁴ MENOCA, M. R., SCHEINDLIN, R. P., SELLS, M. Cit. d., s. 12.

⁸⁵ VERNET, Juan. Cit. d., s. 49.

⁸⁶ Tamtéž, s. 46.

⁸⁷ Tamtéž, s. 24.

⁸⁸ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 34.

⁸⁹ FIERRO, Maribel. *The new Cambridge history of Islam*. Cit. d., s. 24.

⁹⁰ BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 38.

⁹¹ CASTRO, Américo. Cit. d., s. 51.

⁹² BARTOŠ, Lubomír. Cit. d., s. 41.

⁹³ Tamtéž, s. 63.

3 Židé s Maury a křesťany v díle *Píseň o Cidovi*

Píseň o Cidovi je nejstarším dochovaným psaným epickým dílem ve španělském jazyce. Je to literární památka nám zveřejněna až roku 1779, kdy jej Tomás Antonio Sánchez publikoval ve svém díle *Colección de poesías castellanas anteriores al siglo XV*.⁹⁴ Samotná báseň musela být složena ještě před rokem 1140, ale poprvé se veřejnosti představila rokem 1307, kdy ji sepsal jistý PerAbbat. Dílo poté tvoří 3730 veršů.⁹⁵

Námi studované dílo tedy pochází z poloviny 12. století, což však neznamená, že se před tím již neuskutečnily básně stejného charakteru, ani že právě *Píseň o Cidovi* představuje samotný počátek středověkého eposu,⁹⁶ ačkoli tato báseň se považuje za národní kastilskou báseň a jednu z těch nejvýznamnějších středověké Evropy.⁹⁷

Naprostojstarší ztotožnění samotné antické kastilské literatury je v podobě epické poezie,⁹⁸ a ti, kdo ji tvořili, byli tzv. juglaři.⁹⁹ Juglar neboli bard, se věnoval mnoha činnostem, především pak tedy učení se epických příběhů, které sloužily především pro zábavu. Avšak za učení bardů se dá považovat kombinace jak zábavy, tak i informací. Ovšem skutečný úspěch bardů závisel nejen na jejich schopnostech a představeních, ale také na samotném publiku a atmosféře.¹⁰⁰ Náplní učení juglarů, tedy epických příběhů, které šířili, byly tzv. *cantares de gesta*, jež byly písně hrdinského charakteru, s významnými osobnostmi jako protagonisty, jež si zasloužili být zveřejněny.¹⁰¹ Dílo *El Cantar de Mio Cid* je jednou ze středověkých básní právě tohoto typu.

Španělská epická poezie je nám díky předešlému známa pro své historické a realistické znaky, s jejíž vytrvalostí se charakterizuje celá španělská literatura.¹⁰² Celá řada španělských epopéjí, nejen *Píseň o Cidovi*, obsahuje ony historické znaky, jež počínají pádem vizigótské monarchie.¹⁰³

⁹⁴ ALBORG, Juan Luis. *Historia de la literatura Española. Edad media y renacimiento*. Madrid: Editorial Gredos, S. A., tomo I, 1970, s. 54.

⁹⁵ Tamtéž, s. 55.

⁹⁶ Tamtéž, s. 42.

⁹⁷ ANONYM. *Poema de Mio Cid. Edición de Colin Smith*. Madrid: Ediciones Cátedra, S. A., 1996, s. 18.

⁹⁸ ALBORG, Juan Luis. Cit. d., s. 37.

⁹⁹ CHABÁS, Juan. *Dějiny španělské literatury*. Přel. Oldřich Bělič. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., 1960, s. 54.

¹⁰⁰ ALBORG, Juan Luis. Cit. d., s. 38.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 39.

¹⁰² KRČ, E., CAPARRÓS, A. M. Martín. *Literatura española I: Edad Media y Siglo de Oro*. 1. vyd. Olomouc: Grafia Nova, s. r. o., 2010, s. 22.

¹⁰³ CHABÁS, Juan. Cit. d., s. 48.

Jelikož se toto dílo zaměřuje na bojovníka Cida, skutečnou historickou postavu, jejíž jméno se také představuje v námi studovaném tématu, a to tedy jiném sociálním prostředí oné doby, v podobě arabského *Sayyidī* znamenající doslova *můj pane*, z toho tedy Mio Cid. Skutečný Cid totiž také sloužil emíru Mutaminu ze Zaragozy velkou část svého vyhnanství. Bojovník nejprve sloužil pro krále Sancha II. Kastilského, který byl však zabit při obléhání Zamory dne 7. října roku 1072.¹⁰⁴

Teď již pro zaměření se na děj samotný, popisuje se život bojovníka Rodriga Díaze, zvaného Cid, který se na rozkaz krále Alfonse VI. vydává do vyhnanství, na území patřící muslimům. V díle se objevuje mnoho událostí, které formulovaly život Rodriga, ale i jiných, se kterými se bojovník Cid během svého putování setkal.

U analýzy textu se tedy nejprve zaměříme na obsah samotného děje a shrneme jeho průběh. Zároveň se však zaměříme hlavně na části, kde se můžeme setkat s jednotlivými příslušníky náboženství námi studované.

Již máme přehled o historickém kontextu díla, a tak lze snadno pochopit, proč má první děj právě takový začátek, bez jakýchkoli nesrozumitelností.

3.1 Uvedení do děje

Děj *Písně o Cidovi* se dělí celkem na 3 zpěvy, kde mnohé z postav jsou nám představeny po celou dobu trvání děje. Vztahy mezi bojovníkem Cidem a jeho následovníky, Maury, Židy a křesťany jsou velmi složité a rozmanité a barvitě vyobrazené. Tam pak také můžeme vidět, že má Cid vztahy s Maury nepřátelské, ale objevuje se i případ, kde je tomu naopak.

Nejprve tak stručně shrneme celý děj, aby se čtenář orientoval v samotném díle, a pak se v následujících kapitolách zaměříme na jednotlivé epizody, kdy se Cid střetává se samotnými příslušníky jednotlivých náboženství.

V prvním zpěvu se nám scéna otevře přednesem samotného Cida, když čte královu listinu, jež jej vykazuje ze země. Navádí své věrné, aby s ním opustili zemi, a tak získali bohatství, ale neměl za zlé těm, kdo se rozhodli svůj domov neopustit.

¹⁰⁴ ANONYM. *Poema de Mio Cid. Edición de Ian Michael*. Madrid: Editorial Castalia, S. A., 1984, s. 11.

Z města Vívar se Cid vydává i se svou skupinou věrných do Burgosu. Tam mu však na králův rozkaz nesmělo být nabídnuto pomoci, jinak by lidé byli popraveni. Ve městě mu však byla nabídnuta pomoc od jednoho jeho věrného, který mu zařídil obchod se dvěma Židy, kteří mu za opatrování dvou truhel naplněných pískem poskytli peníze, a tak je podvodně přesvědčil k půjčce.

Cid pak pokračoval do San Pedra de Cardeña, kde sídlila jeho choť s dcerami. Po příjezdu je Cid svěruje do opatrování opatovi po dobu jednoho roka za určitý obnos. Následně se vydává do Castejónu, kde dobyl hrad a strávil tak několik nocí při bojích proti Maurům.

Bojovník a jeho družina se následně pohybovali již na území Maurů, a tak si jej nechal i maurský král předvolat, když zjistil, že Cid plení jeho území. Hrdina však tímto započal další boje svedené proti nepřátelům, ze kterých opět vychází vítězně.

Poté se dostáváme k druhému zpěvu díla, kde Cid dobyje dokonce i samotnou Valencii. Díky svým vítězstvím také získá i velký obnos, a tak část z něj vždy posílá i králi Alfonsovi do Kastilie, aby si jej opět naklonil. Král tyto dary přijímá rád, a tak je Cidovi i dovoleno, aby mu byly poslány do dobyté Valencie i dcery s ženou.

Ve stejný okamžik se však i marocký král rozhodne proti Cidovi soupeřit, avšak bojovník se svými věrnými opět vítězí.

Ke konci zpěvu pak Cidovi odpustí i samotný kastilský král, který jej opět přijme za svého poddaného. Následně do Valencie přijíždí mnozí na oslavy jejího dobytí a jedněmi z nich jsou i carrionští bratři, kteří se pak uchází o ruku válečnickových dcer.

V posledním zpěvu je nám představena scéna se lvem, který utekl ve Valencii z klece a jediná, kteří se jej nepokusili opět uzavřít, byli carrionští infanti, kterým se pak za to Cidovi věrní posmívali. Bratři se tak za tuto potupu chtěli válečnickovi pomstít, a tak se rozhodli odvést jeho dcery do jejich rodného Carrionu, avšak s nimi měli jiné plány, než tvrdili. Bratři ony dvě infantky nechali zbičované v lese, kde je pak našel jejich bratranec a našťestí je dopravil ještě živé do bezpečí.

Poté co se Cid o tomto dozvěděl, informoval krále, který nechal svolat sněm, aby infanti byli řádně potrestáni. Cidovy dcery následně byly požádány o ruku dvěma šlechtici a celý děj je zakončen šťastným koncem.

chtějí ty dvě truhlice s penězi vidět na vlastní oči. Vydávají se tedy ke stanu bojovníka Cida potají v noci, aby je nikdo neviděl.

Cid Raquelovi a Vidasovi slibuje bohatství a poté co je obchod uzavřen, Židé na oplátku vyplácejí Cidovi slíbené peníze:

En medio del palacio tendieron un almofalla,
sobr'ella una savana de rençal e muy blanca;
a tod el primer golpe .iii.^{ccc} marcos de plata echa[va]n,
notolos don Martino, sin peso los tomava;
los otros .ccc. en oro gelos pagavan.¹⁰⁹ (verš 182-186)

Když jsou truhly již v opatrování Rachela a Vidase, Matrín Antloínez s Cidem a jeho družinou se rozhodnou postoupit ve svém putování, jelikož se blížil konec lhůty, po kterou bojovník Cid musel odejít z království.

Cid již opouští Kastilii:

D'aqui quito Castiella pues que el rey he en ira;
non se si entrare i mas en todos los mios dias.¹¹⁰ (verš 219-220)

Ale i přes jeho vítězství v bitvách, a tedy i při získání velkého bohatství skrze muslimské krále a přivlastňování si majetku poražených, se zdá, že Cid pozapomněl na závazek, který měl vůči Židům.

Postavy dona Rachela a dona Vidase opět objevují na scéně ve zpěvu druhém. Minaya Álvar Fáněz právě přemýšlel již vyrazit s bojovníkovými dcerami a ženou za Cidem do Valencie, a v onu chvíli se objeví Židé, kteří žádají po Minayovi své zapůjčené peníze. Chtějí své peníze zpět, i kdyby měli přijít o slíbený zisk:

‘¡Merçed, Minaya, cavallero de prestar!
Desfechos nos ha el Çid sabet, si non nos val;

¹⁰⁹ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 151.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 152.

soltariemos la ganancia que nos diesse el cabdal.¹¹¹ (verš 1432-1434)

Minaya Álvar Fáněz je ujišťuje, že Cid svůj dluh jistě splatí a hned co jej za pár dní uvidí, mu vše vyřídí. Na to mu Židé odpovědí:

Dixo Rachel e Vidas: '¡El Criador lo mande!

Si non, dexaremos Burgos, ir lo hemos buscar.'¹¹² (verš 1437-1438)

Rachel s Vidasem se zde objevují v díle naposledy, ale závazek Cida, který má vůči Židům není zrušen. Židé jen pohrozí Álvaru Fánězovi, že v případě nedodržení Cidova slibu, se za ním budou muset vydat sami, ovšem zda tak skutečně učinili, již nevíme. Když se Álvar Fáněz po čase s Cidem setká, není psáno, zda mu onu informaci o setkání s Židy sdělil.

3.2.1 Raquel a Vidas

V textu se poprvé setkáváme s Rachelem a Vidasem v momentě, kdy Cid potřebuje rychle získat peníze na svou cestu do země Maurů.

Nejprve se tedy budeme věnovat studiu postav Židů. Většina Cidových následovníků během dobývání muslimského území zbohatla, ale někteří, jako byli právě postavy dona Rachela a dona Vidase, o svůj majetek přišli, i přes podporu Cida v jeho činech. Vše co se o vedlejších postavách Raquela a Vidase můžeme dozvědět, vyplývá pouze ze dvou zpěvů v díle, ve kterých se vyskytují, a tak jejich charakteristiku můžeme posuzovat pouze dle vlastního uvážení, vzhledem k absenci hlubšího popisu jejich osobností či vzhledu autorem díla.

Pokud se nejprve zaměříme na jejich jména, Olivia R. Constable nám poskytuje informace o jejich možném původu: „*The names of these two Jewish moneylenders are both masculine.*” Rachel může být formou *Raguel* a Vidas, ve španělštině znamenající *životy*, může

¹¹¹ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 197.

¹¹² Tamtéž, s. 197.

být překladem *Hayyim*, jež má stejný význam, jak Constable pokračuje. Rachel a Vidas spolu seděli a počítali si peníze, které u sebe měli.¹¹³

Nad původy jmen se opět pozastavuje i Colin Smith, jež mluví o faktu, že Rachel a Vidas jsou postavy smyšlené, ale dobře zapadají do prostředí města Burgos. Jméno Rachel představuje typicky židovské jméno žen, ale ty se nevěnovaly obchodu, ani se nestávalo to, že by se jméno ženy dávalo před jméno muže. A opět Vidas je španělským překladem pro *Hayyim*, v hebrejštině znamenající život.¹¹⁴

Analýzu Rachela a Vidase však můžeme také uvést i z našeho pohledu. Při první scéně, kde jsou vyobrazeni:

Rachel e Vidas en uno estavan amos
en cuenta de sus averes, de los que avien ganados.¹¹⁵ (verš 100-101)

jsou nám skutečně představeni ve stereotypickém vyobrazení Židů, alespoň oné doby. Je však také třeba brát v úvahu, že Martín Antolínez, který k nim byl vyslán, je sám považoval za přátele:

‘¿ O sodes, Rachel e Vidas, los mios amigos caros?’¹¹⁶ (verš 103)

Postavy těchto dvou Židů se tak začnou domlouvat nad předneseným návrhem půjčky peněz a je zde vidět jejich touha po budoucím bohatství. Nelze říci, že jsou to postavy lakotné, jelikož, ačkoli mají slíbený zisk, své vlastní peníze bez váhání vydají a rozhodnou se i splnit slib nenahlédnutí do oněch dvou truhel. Důkazem toho, že slib dodrželi, je také scéna ve druhém zpěvu eposu, kde se Minaya navrácí do Valencie s dcerami a ženou svého pána. Židé jej prosí o navrácení peněz, i kdyby měli přijít o svůj zisk, jelikož se dostali na mizinu:

Desfechos nos ha el Çid sabet, si no nos val;
soltariemos la ganancia que nos diesse el cabdal.¹¹⁷ (verš 1433-1434)

¹¹³ CONSTABLE, Olivia Remie. *Medieval Iberia. Readings from Christian, Muslim and Jewish sources*. 2. vyd. Philadelphia: PENN, 2012, s. 149.

¹¹⁴ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 358.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 148.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 148.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 197.

Ačkoli nemáme uvedené důvody o tom, proč se tyto dvě postavy dostaly na mizinu, jelikož nebylo řečeno, že Cidovy zapůjčili svůj veškerý majetek, v této poslední scéně, kde jsou vyobrazeni, můžeme o těchto dvou také říci, že se z bohatých vážených mužů stali zcela finančně nezajištění jedinci.

Zde se lze pozastavit i nad troufalostí charakteru Židů, když si bez vyzvání ještě řeknou o dary. Na druhou stranu se Rachel s Vidasem rozhodnou finančně obdařit také Martina Antolíneze, který jim tento obchod domluvil, třiceti zlatými markami a ušitím nového oděvu. Zde je tedy vidět jejich ochota a velkorysost. Ale nátlak z Martínovy strany, který budeme zkoumat později.

Nelze si tedy myslet, že Židé jsou zde jen lakomci či pouze oběti zlého Cidova úmyslu. Mají charakteristiku obojího, ale můžeme se přiklánět k tomu názoru, že jsou zde oba Židé postavy pozitivní.

3.2.1.1 Téma peněz

V této části kapitoly se budeme zabývat epizodou, ve které si hlavní hrdina Cid zapůjčí peníze od Židů, jež se může považovat za jednu z těch nejméně jasných z celého eposu.

Jelikož jsme již přiblížili části díla *Píseň o Cidovi*, ve kterých se postavy Židů objevují, a také jsme se podívali na charakteristiku postav samotných, je třeba se zaměřit na studii epizody s truhlami s pískem a důvody, proč byly autorem Raque a Vidas do díla zařazeny za takovýchto podmínek.

Jako výhodná nabídka toto Židům začalo připadat, když vyslaný Minaya těm dvěma řekl, že Cid za to bude požadovat rozumně správný obnos:

‘Mio Çid querra lo que ssea aguisado,
pedir vos a poco por dexar so aver en salvo;¹¹⁸ (verš 132-133)

Můžeme nad takovýmto prohlášením uvažovat jako nad jakousi obchodní strategií, ačkoli Židé byli finančně gramotní, a tak se pro nás může zdát těžké pochopit, proč tuto

¹¹⁸ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 149.

nabídku lépe nestudovali. Avšak tato epizoda je čistě fiktivní, ne realistická. Dle vlastního zvážení mohlo jít o slepou důvěru, kterou v bojovníku Cidovi Židé měli. I kdyby se jednalo o epizodu realistického charakteru, nelze srovnávat středověké strategie s dnešními moderními obchodními taktikami.

Židům byly tedy svěřeny dvě truhly naplněné pískem, ale peníze za jejich opatrování jim měli být vyplaceny, jen pokud truhly zůstanou zachovalé, tedy pokud do nich Židé nenahlédli a zároveň je u sebe opatrovali po dobu jednoho roku. Pokud by některou z podmínek Židé porušili, nedostali by ze slíbeného podílu nic. Cid jim ovšem o této nabídce pověděl jen za podmínek, že mu samotní Židé sami finančně pomohou. Válečník byl králem vykázán do země nepřátel a s sebou žádné jmění mít nesměl. Zde se tedy zrodil problém toho, jak Cid nejprve podvedl své sponzory a nakonec z toho ještě vyvstal problém dlužnictví, jež nebyl vyřešen, jelikož v průběhu děje se bojovník dere skrze různá dobrodružství, avšak na splacení dluhu zapomene, otázkou je, zda úmyslně.

Již jsme u charakteristiky postav zkoumali tuto část díla, ale zaměříme se opět, kde se Cid nejen rozhodl získat peníze podvodem. Klamal ale Židy i napřed a snažil se stále být společensky nedotknutelným, když slíbil, že jim přiveze nějaké dary, které jim ale budou strženy z ceny za opatrování truhel. Cidovo chování je zde zkoumáno i později, ale musíme se zamýšlet nad těmito rozhodnutími již teď, Cid přeci jen věděl, že dobytím měst získá od Maurů určitě nějaké bohatství a vložení jeho výroku:

si vos la aduxier d'alla; si non, contalda sobre las arcas.¹¹⁹ (verš 181)

Zde před čtenáři na sebe pouze upoutává pozornost ve špatném slova smyslu. Židé tak, může se zdát, z epizody s truhlami vždy vyjdou jako ti dobří.

Znovu se ještě musíme podívat na verše:

‘Ya don Rachel e Vidas en vuestras manos son las arcas;

yo, que esto vos gane, bien mereçia claças.’

Entre Rachel e Vidas aparte ixieron amos:

‘Demos le buen don ca el no’ lo ha buscado.

¹¹⁹ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 151.

Martin Antolínez un burgales contado

vos lo mereçedes, darvos queremos buen dado¹²⁰ (verš 189-194)

Již jsme upozornili na velkorysost Židů, když se rozhodli obdařit i zprostředkovatele této dohody, ale právě v těchto verších si o ony dary Martín Antolínez sám říká.:

‘Ya don Rachel e Vidas en vuestras manos son las arcas;

yo, que esto vos gane, bien mereçia calças.’¹²¹ (verš 189-190)

Cidem tato nespravedlnost však také není zastavena, ačkoli měli již mnoho peněz právě z tohoto obchodu, jejich lakota neznala v té chvíli mezí a opět jsou nám zde, nám představovaní hrdinové, vyobrazováni ve špatném světle.

Objevilo se mnoho komentářů na onu část, ve které jsou Rachel s Vidasem podvedeni truhlami plnými písku a téměř vždy se došlo k jiným závěrům.¹²²

Nad tím, zda je vyobrazení Židů v díle také náznak autorova výsměchu či nesnášenlivosti vůči Židům, můžeme pouze uvažovat. Kritici na to mají různé názory. Jedním možným důvodem autora pro takové zachování se hrdiny vůči jeho sponzorům je dle některých antisemitismus. Edna Aizenberg se na antisemitismus v díle zaměřila ve své práci a tvrdí: *„Much scholarly discussion of the Raquel and Vidas episode has revolved around the following question: Is the incident anti-Semitic or not? Rozhodování mezi dalšími kritiky, zda má tato epizoda protižidovský podtón, je založena na morálce bojovníka a právě tato scéna představuje, možná jako jediná v básni, jak se protagonista může chovat i tak málo příkladným způsobem. Jeho slib půjčku splatit se v básni nedodrží, ale zda je to díky zapomnětlivosti či málu času, jež autora přiměli právě toto v díle již opomenout, řečeno není.*

V práci Aizenberg se dále dočítáme o tom, jak byl Cid králem poslán do vyhnanství, jež způsobilo, že byl ve velké finanční tísní a práce dodává, že Cid byl přece zbaven všeho svého bohatství a byl zcela závislý na Martinu Antolínezovi s dodávkami chleba. Cid byl tedy zcela sám, což mohlo být tedy jedním z důvodů, proč se Raquelovi a Vidasovi peníze nevrátily. Aizenberg dále rozvíjí ono téma: *„It is true that Jews were forced to be usurers in*

¹²⁰ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 151.

¹²¹ Tamtéž, s. 151.

¹²² JOVANÍ, Alfonso Boix. El Cid pagó a los Judíos. *La corónica: A Journal of Medieval Hispanic Languages, Literatures and Cultures*. 2006, Vol. 35, No. 1, s. 67.

*the Middle Ages to a greater extent than their Christian brethren because the Church considered lending at interest turpe lucrum and undoubtedly some of the Jewish moneylenders were knaves,*¹²³ kde však tedy Židy vyobrazuje také v jiném světle. Poté však vysvětluje, že takovéto, pro čtenáře komické, nastínění příběhu je zde z důvodu, že scéna s truhlami a setkání se s postavami Židů s Cidem, jsou strategicky do básně umístěny, aby jaksi odlehčily vážnosti epického příběhu.¹²⁴ Postavy dona Rachela a dona Vidase jsou představeny jako směšné. Např. toto lze vidět v momentech, když promlouvají. Téměř nikdy nemluví pouze jeden z nich, vždy mluví spolu, někdy i najednou. Představuje se nám zde jakýsi obraz neschopnosti být individuální.

Dixo Rachel e Vidas: ‘Dar gelos [hemos] de grado.’¹²⁵ (verš 136)

Dixo Rachel e Vidas: ‘Non se faze assi el mercado,’¹²⁶ (verš 139)

Dixo Rachel e Vidas: ‘Nos desto nos pagamos;’¹²⁷ (verš 146)

Entre Rachel e Vidas aparte ixieron amos:
‘Demos le buen don ca el no’ lo ha buscado.¹²⁸ (verš 191-192)

Zkoumané postavy také mimo mluvy dokonce i téměř vše dělají spolu, jako je tomu např. zde:

Don Rachel e Vidas a mio Çid besaron le las manos.¹²⁹ (verš 159)

Pokud čtenář nemá představu o určitém stereotypu, příběh pro něj zkrátka není vtipný. Děj, vypravěč a posluchač musí mít stejný smysl pro humor, aby scéna byla efektivní a recitované epické dílo tak tehdy mohlo dosahovat ke skupině lidí se sdíleným chápáním. Tím

¹²³ AIZENBERG, Edna. Raquel y Vidas: Myth, Stereotype, Humor. *Hispania*. 1980, vol. 63, no. 3, s. 482.

¹²⁴ Tamtéž, s. 483.

¹²⁵ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 149.

¹²⁶ Tamtéž, s. 149.

¹²⁷ Tamtéž, s. 150.

¹²⁸ Tamtéž, s. 151.

¹²⁹ Tamtéž, s. 150.

pádem není překvapující, že právě stereotyp spolu s humorem jsou kombinací v epizodě Rachela a Vidase.¹³⁰

Tato epizoda je označována jako komický prvek díla, kde nejsou nijak hájeny povahy postav protagonistů a vše je vyobrazeno pouze ve slovech oněch dvou Židů, zmiňuje Alborg.¹³¹ Ví však, že Cid si je svého podvodného činu vědom, a snaží se jej tak co nejvíce zabránit tomu, aby o něm bylo všem známo, a způsobil se tak skandál.¹³²

Je pravdou, že se čtenáři může zdát, že autor díla se postavám Rachela a Vidase, především v druhém zpěvu, jaksi vysmívá, bereme-li v úvahu, že ona scéna, kdy ve druhém zpěvu žadoní o své propůjčené peníze nazpět, je v díle zcela zbytečná,¹³³ jelikož slíbené peníze se jim zkrátka nenavrátili a odvádí jen čtenářovu pozornost či chce postavy Židů potupit k pobavení čtenáře, o čemž se ve své práci již Aizenberg výše zmínila.

Donald McGrady se také zaměřil na epizodu s truhlami, jež se opět přiklání k podobnému názoru, jaký má Aizenberg, tedy že důvod, proč se Cid rozhodl Židům nesplatit půjčené peníze, je nám představen způsobem, jakým je lest v díle popsána. Básník si dává záležet na prudkosti, která je připisována středověkým křesťanům vůči Židům. Tím se McGrady dostává k názoru, že Cid půjčku nesplatil, jelikož poskytovatelé oné půjčky byli Židé.¹³⁴

Dále však můžeme pozorovat jeho vnímání epizody i jiným způsobem. Tvrdí, že pokud by Cid býval podvedl pouze pár obchodníků, v díle by bylo zbytečné vyobrazit Raquele s Vidasem, jak si pečlivě přepočítávají své peníze, dále jejich lakota a touha po finanční zajištění a Cid by splnil svůj závazek vůči těmto dvěma postavám.¹³⁵

Podobného názoru je Américo Castro a Juan Victorio. Castro tvrdí, že incident s truhlami je jakousi vzpourou proti Židům, kteří měli vyšší společenské postavení, než jaké měli mnozí křesťané. Tvrdí: „*El héroe pertenece a la nobleza menor.*“¹³⁶ V díle se nám názor Castra zobrazuje v silném kontrastu v podobě Cida, (vyhnán králem ze země) který půjčku získanou od Židů (žijí na křesťanském území a na burgoském hradě) nehodlá vrátit.

¹³⁰ AIZENBERG, Edna. Cit. d., s. 484.

¹³¹ ALBORG, Juan Luis. Cit. d., s. 69.

¹³² Tamtéž, s. 63.

¹³³ Zda se jim půjčené peníze od Cida vrátí, již v knize totiž napsáno není.

¹³⁴ MCGRADY, Donald. Did the Cid Repay the Jews? A Reconsideration. *Romania*. 1985, vol. 106, no. 423/424 (3/4), s. 522.

¹³⁵ Tamtéž, s. 522-3.

¹³⁶ CASTRO, Américo. Cit. d., s. 476.

„Ambos son personajes puramente literarios, presentados (y burlados) en la más tópica y detestada actividad que los caracterizaba, lo que dice bastante, si no del propio autor del texto, sí de la opinión generalizada entre el público,“ říká Juan Victorio.¹³⁷

Jeden z dalších názorů nám poskytuje don José Amador de los Ríos. Ten se na situaci s truhlami dívá jako na důkaz spolehlivosti a víry, jež Židé do Cida vkládali, ale která ovšem selhala.¹³⁸ Tento rys, jenž se objevuje téměř ve všech *crónicas vulgares* a je velmi opěvovaný v povídkách, na jedné straně ukazuje, jak vysoce Židé smýšleli o bojovníkovi, ale na straně druhé poukazuje na Cidovu víru, se kterou měl ve zvyku plnit své činy. Každý s určitou hranicí morálky by onen podvod odsoudil, i sám Cid jej vnitřně odsoudil, když zvolal:¹³⁹

fer lo he amidos, de grado non avire nada. (verš 84)

.....
vealo el Criador con todos los sos santos,

yo mas non puedo e amidos lo fago.¹⁴⁰ (verš 94-95)

José Amador Cidovu čest obhajuje. Jak již zmíněno, i sám bojovník Cid ví, že to, co dělá je nešlechtné, ale podniká to jen z důvodu své tísně. Proto don José Amador dodává, že díky velkorysosti bojovníka a náklonnosti vůči ostatním byli mnozí odměněni. Přeci jen ti, kdo bojovali na jeho straně či jej navštívili ve Valencii, zpět do Kastilie odcházeli jako bohatí. Není tedy správné domnívat se, že zrovna Židům by nesplatil nic ze svého závazku.¹⁴¹

Eleazar Huerta také mluví o tzv. *slepé důvěře*, kterou do Cida Židé vkládali. Na vkládání slepé důvěry do zrádců se však dívá jako na důležitou konstantu španělské epiky a k epizodě s Židy v díle *Píseň o Cidovi* dodává, že neporozuměli ti, kteří se Cida snaží ospravedlnit, zda Židům zaplatil či ne.¹⁴²

McGrady ještě přidává svůj názor týkající se úmyslu Cida Židům peníze vrátit. Zdali se Cid rozhodl již při provedení půjčky či až po ní, že Židům z Burgosu nic z jejich peněz nazpět nevyplatí, jasné není, ale McGrady zastává názor, že Cid to v úmyslu neměl nikdy.

¹³⁷ ANONYM. *El cantar de Mio Cid. Estudio y edición crítica de Juan Victorio*. 1. vyd. Madrid: Universidad nacional de educación a distancia, 2002, s. 352.

¹³⁸ RESNICK, Seymour. "Rachel e Vidas" and the Cid. *Hispania*. 1956, vol. 39, no. 3, s. 302.

¹³⁹ AMADOR de los Ríos, José. *Historia crítica de la literatura española*. Madrid: Gredos, S. A., tomot III, 1969, s. 185.

¹⁴⁰ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 148.

¹⁴¹ AMADOR de los Ríos, José. Cit. d., s., s. 185-186.

¹⁴² HUERTA, Eleazar. *Indagaciones épicas. La maravilla épica y su forma reveladora en la Iliada y en el Poema del Cid*. Chile: Valdivia, 1969, s. 249.

Když Židé počítají marky pro Martina Antolíneze, tehdy byly mince nepravidelné velikosti, a tedy nezaručovali nominální hodnotu.¹⁴³ Všechny důkazy tedy poukazují ke stejnému závěru a to když přišel Cid s nápadem vyplnit ony truhly pískem, neměl v úmyslu svůj dluh splatit.¹⁴⁴

Lze přemýšlet nad tím, že tato epizoda představuje určité morální poučení.¹⁴⁵ Takto nám je Miguelem Salvadorem představena ta samá epizoda. Zde má její zkoumání spíše etické sklony, avšak morálka zde nepochybně hraje nemalou roli. Smith se také dívá na problém morálky, avšak podobně jako Aisenberg se navíc přiklání i ke komičnosti části eposu, že ona epizoda je a bude předmětem velké debaty, tedy že je jakýmsi základním kamenem morálky, představy a osobnosti bojovníka, ale také úmyslu autora a jeho smyslu pro humor.¹⁴⁶

Mnoho názorů, ale i shodné teorie, vyvolalo o této epizodě Rachela a Vidase v díle snad i více otázek, nežli odpovědí, ačkoli máme mnoho materiálů, dle kterých sami můžeme soudit onen podvod s truhlami.

3.3 Boje proti Maurům

Poté, co Cid a jeho věrní odjíždějí z Burgosu a putují dále do země Maurů, Cid se rozhodne dobýt Castejon, který je obýván Maury:

pues que a Castejon sacaremos a çelada...¹⁴⁷ (verš 441)

Na dobytém hradě se rozhodli nestrávit příliš času, jelikož je král Alfonso stále hledal. Cid však nechtěl, aby byl hrad zbořen, a tak se rozhodl zajaté propustit.

los moros e las moras bendiziendol estan.¹⁴⁸ (verš 541)

Následně Cid dobývá Alcocer, poblíž něj se rozhodl stanovat. Alcocer se mu podřídí a:

¹⁴³ MCGRADY, Donald. Did the Cid Repay the Jews? A Reconsideration. *Romania*. 1985, vol. 106, no. 423/424 (3/4), s. 523-4.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 526.

¹⁴⁵ SALVADOR, Miguel. Reflexiones sobre el episodio de Rachel y Vidas en el *Cantar de Mio Cid*. *Revista de Filología Española*. 1977, vol. 59, no. ¼, s. 215.

¹⁴⁶ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 283.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 160.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 164.

Ali yogo mio Çid complidas .xv. semanas.¹⁴⁹ (verš 573)

Nastraží na místní léčku, kde Cid předstírá, že prchá před Maury, mezitím se však Cidova družina zmocňuje bohatství. Nakonec i tamní obyvatelé pobijí:

en un ora e un poco de logar .ccc. moros matan.¹⁵⁰ (verš 605)

Mio Çid gaño a Alcoçer, sabe(n)t, por esta maña.¹⁵¹ (verš 610)

Když se král Tamín doslechl o Cidových vítězstvích, nechal si jej předvolat, jelikož se Cid se svou družinou pohybovali po jeho území:

‘Tres reyes veo de moros derredor de mi estar;

non lo detardedas, los dos id pora alla,

tres mill moros levedes con armas de lidiar,¹⁵² (verš 637-639)

Vojsko tří tisíců jezdců se uchýlilo kolem Cidem dobytého hradu,:

con aquestos dos reyes que dizen Ffariz e Galve;¹⁵³ (verš 654)

a takto Cid setrval obklíčen po dobu tří týdnů. A jelikož jim byl přerušen zdroj vody a jídla, Cid si nechal poradit od svých věrných co dělat. Cid tak vyhnal z obsazeného města všechny Maury a připravili se k boji.

Cidovi muži jsou silní a Maury úspěšně pobijí. Cid se dostal i k boji se samotným maurským králem Fárizem,:

Mio Çid Ruy Diaz el que en buen ora nasco

al rey Fariz .iii. colpes le avie dado,¹⁵⁴ (verš 759-760)

¹⁴⁹ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 165.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 166.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 167.

¹⁵² Tamtéž, s. 168.

¹⁵³ Tamtéž, s. 168.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 172.

ale král byl Cidem napaden a z boje utekl, čímž jej také ukončil. Stejně prchal i král Galve. O této bitvě se v díle píše ještě dále, jak křesťané hrdě bili Maury až k porážce.

Cid pak dále plenil maurská území. Poté, co se Minaya Álvar Fáñez vracel od krále, ke kterému jej poslal Cid jako posla, přicházel k Cidovu táboru s družinou dvou set mužů.

O Cidových úspěších se ale dozvěděl i barcelonský hrabě don Ramón Berenguer, kterému poranil synovce v bitvě. A tak se hrabě rozhodl vyhlásit Cidovi boj, jelikož nerozuměl tomu, proč Cid plenil jeho území, k čemuž mu nedal důvod.

Ale k Cidovi se začali přidávat i bojovníci protivníka:

gentes se le alegan grandes entre moros e christianos.¹⁵⁵ (verš 968)

de moros e de christianos gentes trae sobejanas,¹⁵⁶ (verš 988)

Ovšem i zde Cid zvítězil a hraběte Ramóna si vzal do zajetí. Hrabě odmítá v zajetí jíst a odříkavě říká:

‘¡ Non combre un bocado por quanto he en toda España,¹⁵⁷ (verš 1021)

Avšak Cid mu poví, že pokud udělá, co chce, pustí jej na svobodu. Hrabě nakonec odjíždí a družina je šťastná z bohatství, které získala v bitvě.

Ve druhém zpěvu následuje Cidovo dobrodružství v zemi muslimů, díky kterému se všichni v mnoha městech obávají. Dokonce i ve Valencii dostali Maurové strach:

Dentro en Valençia non es poco el miedo.¹⁵⁸ (verš 1097)

Valencijské králové chtějí Cida vypudit, a tak dochází k bitvě další, kde jsou pobiti dva maurští králové:

Dos reyes de moros mataron en es alcaz,

fata Valençia duro el segudar.¹⁵⁹ (verš 1147-1148)

¹⁵⁵ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 179.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 179.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 180.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 185.

Cid tím obsadil okolí Valencie. A takto plenil okolí po dobu tří let. Bojovník stále se svou družinou plenil a Valencie byla nucena poslat pro pomoc marockého krále. Cid se ale o pomoci dozví, a tak posílá zprávy do všech křesťanských zemí, aby se k němu přidaly a dobyly spolu Valencii. S velkým počtem nových příchozích se tak i stalo. Dobył Valencii, část z bohatství poslal králi do Kastilie a varoval i krále Sevilly, aby se jej obával. Avšak i s ním a jeho vojskem se musel utkat, ovšem Cidova družina opět zvítězila a marocký král uprchl.

V dalších částech díla se Cid shledává se svou rodinou ve Valencii, ale co se týče bojů s Maury, dozvídáme se poté i o marockém králi Júsufovi. Vadilo mu, jak Cid dobył a zůstal usídlen v králově kraji:

‘¡ Que en mis heredades fuerte mientras es metido

y el non gelo gradeçe si non a Jhesu Christo!’¹⁶⁰ (verš 1623-1624)

Královy lodě vypluly do Španělska a jeho muži postoupili až k Valencii. Cid je při boji opět porazil a ti, kdo přežili, byli zahnáni. Ovšem následně se boj opakuje a Mauri do boje vstupují s převahou:

quatro mill menos .xxx. con mio Çid van a cabo,

a los cinquenta mill van los ferir de grado.¹⁶¹ (verš 1717-1718)

I přes nevýhodu, Cid zabitím mnoha Maurů opět vítězí. Král Júsafa je zraněn, ale pak prchá do úkrytu:

al rey Yuçef tres colpes le ovo dados,

salios le de sol espadaca muchol andido el cavallo,

metios le en Gujera, un castiello palaçiano;¹⁶² (verš 1725-1727)

¹⁵⁹ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 187.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 204.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 208.

¹⁶² Tamtéž, s. 208.

Do Valencie se válečník vrací od krve a potu. I po právě ukončeném boji však Cid přemýšlí nad tím, jak potěšit kastilského krále a opět mu pošle mnoho darů.

Poslední zpěv díla začíná onou scénou se lvem, který uprchne z klece a díky této události jsou pak i zostuzeni carrionští infanti. V tu chvíli se ale také král Buchar rozhodl obklíčit Cidem dobyté město:

fuerças de Marruecos Valençia vienen çercar;

çinquenta mill tiendas fincadas ha de las cabdales,¹⁶³ (verš 2312-2313)

Carriónští bratři se ale opět vylekali, jelikož jejich cílem bylo získat Cidovo bohatství bez účasti v bojích. Bratři tak Cidovi navrhli, že se vrátí do svého rodného Carriónu. Avšak účasti v bitvách se bratři nakonec nevyhnuli. Král Buchar po Cidovi žádal, aby opustil Valencii, jinak že zaplatí za své předchozí činy. Cid královi poslovi řekl, že tak udělá do tří dnů. Bratři z Carriónu však žádali Cida, zda by mohli na Maury zaútočit jako první. Cid vyslal dona Fernanda, jednoho z infantů, který se utkal s Maurem Aladrafem. Avšak strach infanta pohltil, a tak Pero Bermúdez dokončil onu bitvu muže proti muži. Poté co Maura zabil, vzal si jeho koně a řekl Fernandovi, aby jej do města přivedl jako důkaz, že to on byl tím, kdo v boji zvítězil.

Cidovi se líbilo infantovo vypravování o boji a věřil ve své vítězství:

ca los moros –con Dios- non fincaran en canpo.¹⁶⁴ (verš 2354)

Válečníkovi muži se pak dohadují, kdo do bitvy pojede jako první a v tu chvíli samotný biskup Jeroným, který měl svěřeno opatrování Cidových dcer a ženy:

por sabor que avia de algun moro matar.

Mi orden e mis manos querria las ondrar

e a estas feridas yo quiero ir delant;¹⁶⁵ (verš 2372-2374)

¹⁶³ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 228.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 230.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 230.

Biskup bojoval veľmi dobre, až pak Cid se rozhodl sám vkročit do boje. Obyvatelé Valencie snadno vítězili, až Cid hnal krále Buchara. Buchar Cidovi řekne, že jej nikdy nedohoní, avšak na pobřeží mu zasadil ránu mečem do lebky.

Mato a Bucar al rey de alen mar

e gano a Tizon que mill marcos d'oro val.¹⁶⁶ (verš 2425-2426)

Při návratu potká své dva zetě, na které je velmi pyšný. Z této bitvy si také všichni odnášeli velké bohatství. Cid si liboval ve svém vydobytém majetku a věděl, že má autoritu všech:

moros e christianos de mi han grant pavor;

ala dentro en Marruecos o las mezquitas son

que abram de mi saltoquiçab alguna noch

ellos lo temen,ca non lo piensso yo;¹⁶⁷ (verš 2498-2501)

Ještě jednou se Cid chlubí zabitím maurského krále Buchara:

vençiemos moros en campo e matamos

a aquel rey Bucar, traidor provado.¹⁶⁸ (verš 2522-2523)

Zde pak končí všechny války a boje Cidovy družiny proti Maurům.

3.4 Cidova spolupráce s Maury

Poté co se Rachel a Vidas objevili v díle ve druhém zpěvu, Minaya zrovna odjížděl jako doprovod Cidových dcer a jeho chotě. Měli namířeno za bojovníkem do Valencie. Cid se

¹⁶⁶ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 232.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 235.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 236.

rozveselil ze zprávy a nechal také poslat své lidi do Moliny, kde vládne Cidův přítel Abengalbón, po kterém žádá sto jezdců:

vayades a Molina que yaze mas adelant,

tienela Avengalvon -mio amigo es de paz-¹⁶⁹ (verš 1463-1464)

Tento maurský král nastupuje na scénu, když se za ním vydá bojovníkova skupina:

El moro Avengalvon quando sopo el menssaje

saliolos reçebir con grant gozo que faze:

‘¿ Venides, los vassallos de mio amigo natural?

¡ A mi non me pesa sabet, mucho me plaze!’¹⁷⁰ (verš 1477-1480)

Cidovi muži krále žádají o tyto jezdce, aby v bezpečí doprovodili jeho dcery a ženu do Valencie. Zde je vidět první kladný vztah postavy Maura vůči Cidovi, mimo jeho dřívější následovníky:

y el alcayaz Avengalvon con sus fuerças que trahe

por sabor de mio Çid de grand ondral dar;¹⁷¹ (verš 1502-1503)

Následně se vyslaná družina přiblíží k městu natolik, že Cid sám jim jede naproti a ihned se s ženou a dcerami s dojetím zdraví. Vstupují spolu do dobyté Valencie. I ze strany křesťana Minayi se vztah mezi ním a Maurem velmi kladný:

‘¡ Hy[a] Avengalvon amigol sodes sin falla!

Si dios me legere al Çid e lo vea con el alma

desto que avedes fecho vos non perderedes nada.¹⁷² (verš 1528-1530)

¹⁶⁹ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 198.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 198.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 199.

¹⁷² Tamtéž, s. 200.

Poté je král pohostil a byl vůči křesťanům velmi štědrý:

el moro Avengalvon bien los sirvie sin falla,

de quanto que quisieron non ovieron falla,

aun las ferraduras quitar gelas mandava;¹⁷³ (verš 1551-1553)

Později v posledním zpěvu díla, když se carrionští infanti rozhodnou odjet do svého rodného kraje i s Cidovými dcerami, už jako jejich ženami, na cestě infanti nocují u Abengalbónu v Molině, a následně s nimi ve výpravě pokračuje i on:

felos en Molina con el moro Avengalvon.

El moro quando lo sopo plogol de coraçon,

saliolos reçebir con grandes avorozes;¹⁷⁴ (verš 2647-2649)

Maur byl opět velmi vstřícný vůči svým křesťanským přátelům:

A las fijas del çid el moro sus donas dio,

buenos seños cavallosa los ifantes de Carrion.¹⁷⁵ (verš 2654-2655)

Tod esto les fizo el moro por el amor del Çid Campeador.¹⁷⁶ (verš 2658)

Bratři se ale při spatření Maurova bohatství domlouvali, že by jej mohli zabít a vše získat pro sebe, ale jejich rozmluvu uslyšel jeden z Abengalbónových mužů:

un moro latinado bien gelo entendio;

non tiene poridad, dixolo [a] Avengalvon:¹⁷⁷ (verš 2667-2668)

¹⁷³ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 201.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 240.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 240.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 240.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 241.

Rozhodne se je tedy konfrontovat, ale jelikož jde o zetě samotného Cida, poví jim:

Si no lo dexas por mio Çid el de Bivar

tal cosa vos faria que por el mundo sonas

e luego levaria sus fijas al Campeador leal;¹⁷⁸ (verš 2677-2679)

Následně, když skupina pokračuje do Carrionu, přichází ona scéna s bičováním Cidových dcer. Naštěstí je včas najde jejich bratranec Félix Muñoz a na cestě zpět do Valencie se opět rozhodnou přenocovat u Cidova Maurského přítele Abengalbóna, který je opět rád, když je spatří:

Al moro Avengalvon de coraçon le plaz,

saliolos a reçebir de buena voluntad;

por amor de mio Çid rica çena les da.¹⁷⁹ (verš 2881-2883)

Nakonec družina opouští tohoto maurského Cidova přítele a opět putují za bojovníkem do Valencie.

3.4.1 Postavy Maurů

U této kapitoly nelze popsat obdobnou epizodu, která se odehrála v případě židovských postav. Avšak neustále je s postavami maurskými Cid ve střetu.

Můžeme si zde tak objasnit, za jakých podmínek a s kým přesně Cid bojoval. Lze zmínit jednotlivé maurské postavy a jejich snahy o podrobení si bojovníkových mužů a získání svých území zpět.

S postavami Maurů se střetáme během celého děje díla. Mauři zde představují velmi podstatnou část jak pro Cidův osud obávaného válečníka, tak i pro vyobrazení situace oné doby. Postavy Maurů se tedy vyskytují ve všech třech zpěvech, ale jen určití z nich jsou nám představeni blíže.

¹⁷⁸ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 241.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 248.

Vždy, když Cid dobyl určité území, popisují se nám boje, jak strašnou smrt křesťané Maurům vybrali. Nejednalo se ale o jednotlivé postavy, jejichž jména nám byla představena. Snažme se tedy postavy konkrétních Maurů rozdělit dle jejich vztahů k samotnému Cidovi.

3.4.1.1 Nepřátelské postavy

Již v historickém přehledu jsme mohli vidět, že za *reconquisty* ne všichni Maurové byli pouze na straně Maurů. Vztahy se mezi dvěma bojujícími stranami neustále měnily, a tak i zde je dobré zaměřit se i na historické hledisko a kdo opravdu z maurských postav žil či ne, a tak kdo s bojovníkem Cidem také mohl skutečně bojovat. Ovšem důležitým bodem je však skutečnost, kdo z postav Maurů se dal v eposu považovat za bojovníkova přítele či právě jeho protivníka.

U této kapitoly nelze popsat obdobnou epizodu, která se odehrála v případě židovských postav. Avšak neustále je s postavami maurskými Cid ve střetu.

Můžeme si zde tak objasnit, za jakých podmínek a s kým přesně Cid bojoval. Můžeme zmínit jednotlivé maurské postavy a jejich snahy o podrobení si bojovníkových mužů a získání jejich území zpět.

V tomto eposu jsou všichni muslimové autorem nazýváni *moros*, ať už se jedná o Cidovi přátele či nepřátele a na jakémkoli místě jeho putování. Hitchcock věří, že toto bylo z důvodu Maurských politických postavení a ne z jejich rasového původu.¹⁸⁰

Lze z počátků díla vidět, že Maury nepotkal příliš dobrý osud při setkání se s válečníkem, ale jednalo se o postavy, kterým by autorem bylo přiřazeno jméno.

To až jako první je nám jménem představen Maur král Tamín. S ním se poprvé setkáváme, když Cid vedl bitvu o Alcocer. Když se král Tamín dozvěděl o dobytém městě,:

Quando lo oyo el rey Tamín por cuer le peso mal.¹⁸¹ (verš 636)

byl rozčilen, jelikož Cid by mu měl správně za to odvádět určitý obnos. A tak Tamín vyšle další krále jmény Fáriz a Galve, aby Cida porazili, avšak králové nedosáhnou úspěchu:

¹⁸⁰ HITCHCOCK, Richard. Cit. d., s. 133.

¹⁸¹ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 168.

Arancado es el rey Fariz e Galve:¹⁸² (verš 769)

Dle Colina Smithe jsou Fáriz a Galve zcela smyšlení, avšak Tamín skutečně vládl Valencii.¹⁸³ Tamín se dle díla zdá být velmi zbrklý, zvážíme-li, že vyslal svá vojska ihned k bojům, aniž by zapřemýšlel nad tím, jaký osud je může čekat. Přeci jen Cid velmi snadno dobýval nová území a porážky zatím nezakusil. Zaplatí za to pak král Fáriz a Galve, kteří musí potupně z boje uprchnout.

Následně se v díle ve druhém zpěvu setkáváme s postavou Abelgalbóna, avšak pro tuto postavu je třeba vymezit další kapitolu.

Když se však vrátíme ke druhému zpěvu, další jmenovanou maurskou postavou je marocký král Júsafo. O něm se dočítáme, když Cid uvítá svou rodinu ve Valencii a mezitím se o jeho bojích doslechne tento král. Vyšle okamžitě svá vojska a chce Valencii Cida zbavit. Je třeba také zmínit, že se jednalo o skutečnou historickou postavu, jež byla prvním vládcem Almorávidů.¹⁸⁴

Další maurská postava v díle je také král Buchar. Je možné, že se jedná o almorávidského generála Abu-Békera¹⁸⁵ Tato postava se prezentuje v posledním zpěvu, na začátku díla v momentě, kdy z klece uteče lev. Buchar dal obklíčit Valencii a strhla se bitva. Tu však Cid opět vyhrál a Buchar byl zabit

cortol el yelmo e –librado todo lo hal-

fata la çintura el espada legado ha.¹⁸⁶ (verš 2423-2424)

Může se zdát, že Buchar je králem s velkou odvahou. Cida nabádá, aby se jej odvážil dostihnout, ale tvrdí, že se dříve nalodí a Cid na něj již nebude moci zaútočit:

El espada tienes desnuda en la mano e veot aguijar,

asi commo semeja en mi la quieres ensayar;

¹⁸² ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 172.

¹⁸³ Tamtéž, s. 360.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 360.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 359.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 232.

mas si el cavallo non estropieça o comigo non caye

¡ non te juntaras comigo fata dentro en la mar!¹⁸⁷ (verš 2413-2416)

Postava Buchara, španělsky Búcar, se pak stala postavou známou i v jiných dílech a kronikách.¹⁸⁸

3.4.1.2 Přátelé Cida

Zmínili jsme prvního jmenovaného Maura z díla, krále Tamína. Po něm se na scéně jako další muslim objevuje ve druhém zpěvu Abalgalbón. Tato postava je velmi přátelská a nesmírně si váží bojovníka Cida, ačkoli oba jsou zastánci jiných náboženství.

Maur má pomoci Cidovi bezpečně dopravit jeho dcery a ženu do Valencie, a tak za ním bojovník vysílá družinu:

vayades a Molina que yaze mas adelant,

tienela Avengalvon -mio amigo es de paz-

con otros çiento cavalleros bien vos conssigra;¹⁸⁹ (verš 1463-1465)

I z Maurovy strany je vztah velmi přátelský:

‘¿ Venides, los vassallos de mio amigo natural?

¡ A mi non me pesa sabet, mucho me plaze!¹⁹⁰ (verš 1479-1480)

Maur Abalgalbón se v díle objevuje ještě jednou ve třetím zpěvu a to na cestě carriónských bratří do svého rodného kraje. Když se rozhodnou přenocovat na cestě v Molině právě u tohoto Maura, ten je hostil se vší radostí:

¡ Dios, que bien los sirvio a todo so sabor!¹⁹¹ (verš 2650)

¹⁸⁷ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 231-232.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 359.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 198.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 198.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 240.

Lze zpozorovat, že tato postava je velice velkorysá a opravdu oddaná svým přátelům, i co se týče rodiny Maurových přátel:

A las fijas del Çid el moro sus donas dio,

buenos seños cavallosa los ifantes de Carrion.¹⁹² (verš 2654-2655)

Když se dozví o chystající se zradě carriónských infantů, ani se nerozhodne zle jednat, jelikož si cení Cidova přání, jak je vidět v následujícím verši:

Si no lo dexas por mio Çid el de Bivar¹⁹³ (verš 2677)

Abelgalbón je také první postavou, která dcerám nabídne přístřeší po jejich bičování carrionskými. Na cestě zpět do Valencie je bratranec Félix Muñoz odvede nejprve do Moliny. Zde je tedy pozoruhodné, že tato maurská postava se podílí na poskytování pomoci křesťanům, aniž by toto pro něj mělo jakoukoli výhodu. Dělá to čistě jen z úcty a přátelství k Cidovi a hraje tak opravdu důležitou roli v tomto díle:

Al moro Avengalvon de coraçon le plaz,

saliolos a reçebir de buena voluntad;

por amor de mio Çid rica çena les da.¹⁹⁴ (verš 2881-2883)

Colin Smith nám ve své edici díla *Píseň o Cidovi* představuje také charakteristiku muslimských postav. Abengalbóna Smith popisuje jako Cidova přítele a spřízněnce: „*Tenia el control de la estratégica ruta que pasaba por su ciudad de Molina.*“¹⁹⁵ Dále však Abengalbóna představuje i jako jednu z prvních postav španělské literatury, která je vyobrazena v dobrém světle: „*Como amigo de paz del héroe y como el infiel que da a los infantes una lección de conducta honrosa, es quizá el primero de los moros idealizados que*

¹⁹² ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 240.

¹⁹³ Tamtéž, s. 241.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 248.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 359.

tanto abundan en la literatura.“¹⁹⁶ Dále se můžeme dočíst, že postava tohoto Maura byla skutečnou historickou postavou, se kterou však Cid jistě žádné vztahy neměl.¹⁹⁷

3.5 Užití slova *Židé* a *Maurové*

Nejpozoruhodnější částí celého uvažování nad tím, jak jsou v *Písni o Cidovi* Rachel s Vidasem vykresleni, je však také to, že nikde v díle nejsou přímo označováni slovem *Židé*. Vždy se na ně odkazuje pouze jmény Raquel a Vidas. Důležitou otázkou je tedy to: Co všechny kritiky vede k tomu, aby si mysleli, že se skutečně o Židy jedná? Již jsme se nad tématem této otázky částečně pozastavili, když jsme zkoumali epizodu s truhlami s pískem.

Je ale nezbytné zmínit, když se Cidova žena Jimena modlila k Bohu právě před tím, než měl Cid odejít do země Maurů, samotného slova *Židé* užije:

a los **judios** te edxeste prender; do dizen monte Calvarie¹⁹⁸ (verš 347)

Je zde podstatné to, že tak nejsou označovány námi studované dvě postavy, ale pro čtenáře je lepší vědět, pokud nebude mít představu o eposu velmi podrobnou, že nestudujeme, že tohoto slova tam není užito nikdy.

Seymour Resnick tvrdí: „*Though Raquel and Vidas are not specifically called Jews in the poem, all the critics consulted refer to them as such, taking it for granted that in the earliest Spanish literary work the avaricious moneylender was already typed as a Jew.*“¹⁹⁹

I z tohoto pohledu se Aizenberg rozhodla analyzovat dílo a představuje nám, že není nutné, aby slova *Židé* bylo v díle užito, jelikož Raquel a Vidas jsou jako Židy čtenářům prozrazeni díky svým jménům. V kapitole charakteristiky postav Raquela a Vidase jsme se již podívali na tento problém, kde možné původy jmen jsou v obou případech hebrejské. E. Aizenbegr dále píše o jisté reakci, která se ve čtenářích vzbudí, když si přečtou: „*Two typically sounding Jewish names,*“²⁰⁰ kde navíc dodává, jak nám fakt, že tato dvě jména v nás okamžitě vzbudí informaci o tom, že se jedná o postavy židovské, a jak díky tomuto faktu již

¹⁹⁶ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 359.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 359.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 157.

¹⁹⁹ RESNICK, Seymour. The Jew as Portrayed in Early Spanish Literature. *Hispania*. 1951, vol. 34, no. 1, s. 54.

²⁰⁰ AIZENBERG, Edna. Cit. d., s. 482.

postavám nemáme důvod připisovat jakékoli další atributy.²⁰¹ Aizenberg představuje efekt, který autor díla *Píseň o Cidovi* navodil hispano-židovskými jmény Raquela a Vidase. Ve své práci představuje Aizenberg efekt d'ábla, jež představuje právě Židy, což vede k ukotvení stereotypu. *“The effect of the Devil = Jew = usurer stereotype in the poem is further strengthened.”*²⁰²

Ačkoli postavy Rachel a Vidase nejsou záporné, jejich popis je úzce spjat s křesťanskými představami o Židech v oné době, a tak je nám autor líčí s nepříjemnými vlastnostmi, se kterými Židy často lidé spojovali.²⁰³

I bez komentáře Seymoura Resnicka můžeme vidět, že cílem autora skutečně bylo, aby tyto dvě postavy Židy reprezentovaly, aniž by musel použít slova *Židé*. V prvním setkání obou postav s Martínem Antolínezem, na hradě v Burgosu, jsou vyrušeni od počítání svého majetku:

Rachel e Vidas en uno estavan amos
en cuenta de sus averes, de los que avien ganados.²⁰⁴ (verš 100-101)

Zde jsou nám ony dvě postavy naprosto poprvé v díle představeny, právě jak počítají jmění. Tento verš jsme již studovali v kapitole analýza prvního zpěvu, ale nyní je třeba se na stejný jev koukat z jiného úhlu pohledu. Z děje víme, že Židé jsou zde vyobrazeni spíše peorativně, a tak je jejich první uvedení čtenáři podáno takovým způsobem, kterým si stereotypně a negativně lidé mají ve zvyku Židy představovat, tedy jako chamtiví a soustředění na svůj fyzický majetek. Toto nám tedy může naznačovat jejich schopnosti ve sféře financí, za které byli Židé ceněni, právě i na královských dvorech. A tak je možné, že autor doufal, že právě tato jejich „vstupní“ scéna v knize povede čtenáře k závěru, že se o Židy skutečně jedná.

Charakteristika postav tedy není závislá na tom, jaké informace jsou nám poskytnuty o jejich přímém popisu, ale ožívají skrze svá slova a my si tak jejich popis dokážeme utvořit i sami.²⁰⁵ Autor nám tak poskytl informace o Raquelovi a Vidasovi ne skrze jejich vnější popis,

²⁰¹ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 482.

²⁰² Tamtéž, s. 483.

²⁰³ RESNICK, Seymour. *The Jew as Portrayed in Early Spanish Literature*. Cit. d., s. 54.

²⁰⁴ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 148.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 92.

ale díky jejich činům, jako je přepočítávání si peněz, lakota, ale také jejich výroky.²⁰⁶ V díle tedy nikdo nikoho jiného jako Žida neoznačuje.

Naproti názoru Aizenberg se pak staví M. Salvador, který si nemyslí, že by výše uvedené důvody stačily pro definici postav, jako postav Židů. Tvrdí, že samotná jména nestačí k tomu, aby byly postavy identifikovány jako postavy židovské.²⁰⁷ Jména *Rachel* a *Vidas* nám nic neříkají o údajném židovském původu postav.²⁰⁸

V textu se nám prezentuje prostředí, domov Rachela a Vidase, v jednom přesném okamžiku, kdy Cid vyše Martína Antolíneze, aby vyhledal obchodníky s velkým bohatstvím, Martín okamžitě jede na burgoský hrad, jež bylo v té době prostředí, které osidlovala hlavně jedna specifická skupina, Židé.²⁰⁹ Středověký Burgos tak představoval rysy, které byly typické i pro jiné židovské čtvrti té doby.²¹⁰ Židovští lichváři se často vyskytovali ve 12. století v Kastilii, především pak v Burgosu.²¹¹ A jak Salvador dodává, těmto praktikám, které byly vlastní jen Židům, se věnovali i Rachel s Vidasem.²¹² Čtenářům je představen obraz těchto dvou postav jako Židů již od počátku jejich první scény v eposu a opět je zde náznak antisemitismu, jelikož se oběťmi podvodu tentokrát stali Židé,²¹³ kteří zde pak jsou vyobrazeni nejen jako ti podvedení, ale také jako méně inteligentní jedinci, jelikož vnímají pouze možnost budoucího zisku.²¹⁴

„It is, to be sure, quite evident that Raquel and Vidas are meant to represent Jews, but the fact that the poet did not deem it necessary to identify them is significant.“²¹⁵

Víme tedy již, že se jedná o Židy, ačkoli pro zjištění tohoto faktu je třeba dílo lépe studovat, jelikož samotné slovo Židé v díle použito není pro jejich popis. Máme ale i jiné možnosti, jak z vlastního pohledu k nějaké definici těchto dvou postav dojít díky analýze textu.

Zadívejme se na následující verše. Zde se můžeme zaměřit na Martína Antolíneze, který prosí Židy, aby jej nevyzradili Maurům, ale ani křesťanům:

²⁰⁶ SALVADOR, Miguel. Cit. d., s. 186.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 188.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 193.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 193-4.

²¹⁰ Tamtéž, s. 194.

²¹¹ RESNICK, Seymour. “Rachel e Vidas“ and the Cid. Cit. d., s. 302.

²¹² SALVADOR, Miguel. Cit. d., s. 196.

²¹³ Tamtéž, s. 208.

²¹⁴ Tamtéž, s. 214.

²¹⁵ RESNICK, Seymour. “Rachel e Vidas“ and the Cid. Cit. d., s. 302.

‘Rachel e Vidas: amos me dat las manos

que non me descubrades a moros nin a christianos;²¹⁶ (verš 106-107)

Z toho lze soudit, že se musí jednat o jinou náboženskou skupinu a jelikož jsme již studovali historický kontext na začátku této práce, je snadné pochopit, že se jedná právě o Židy, jelikož ti žili v míru mezi jak světem Islámu, tak světem křesťanství.

Dixo Rachel e Vidas: ‘Non se faze assi el mercado,

si non promero prendiendo e despues dando.’²¹⁷ (verš 139-140)

Je tomu ale tak i s Maury? Křesťanské postavy jsou zde bezpochyby označovány jako příslušníci svého náboženství a je tomu stejně tak i s vyznavači náboženství islámského. Jedná se tedy o přesný opak toho, co se děje s užitím slova Židé. Když na začátku 8. století muslimové začali obsazovat Pyrenejský poloostrov, za opravdu krátký čas si podrobili lid a stali se pány tamních zemí.²¹⁸ Od 8. do 11. století se pohybujeme v období, kdy většinu území poloostrova tvořilo slavné Al-Andalus, postupně dobývané z nadvlády musulmanů. Židé, ačkoli byli vždy nápomocni jak křesťanským, tak muslimským panovníkům, takto velkou moc nikdy neměli. *Reconquista* představuje význačně období, v němž byli v rozporu křesťané s muslimy. Se zaměřením se na Španělsko a jeho dějiny, Américo Castro přeci jen představuje třeba jen španělskou víru jako: „900 años de entrelace cristiano-islámico.”²¹⁹ Ať měl autor antisemitické smýšlení či ne, a proto do díla postavy Raquela a Vidase zařadil bez nutnosti uvést slovo *Židé*, jelikož je vyobrazil v takovém světle, aby si čtenář ihned uvědomil, že se jedná o příslušníky právě takového náboženství, toto zkrátka s nepřítelskými příslušníky Islámu nešlo. Castro nám ještě ve svém díle o historii Španělska pokytuje informaci, že křesťané žijící mnoho staletí s představou hranice své země na horizontu, kam dohlédli, za níž začínal svět Islámu, až tento obraz vstoupil do jejich povědomí natolik, že nebylo možné příslušníky každého náboženství od sebe zcela rozeznat,²²⁰ a tak neexistuje možnost, aby se nedalo v eposu *Píseň o Cidovi* slova Maurové využít.

²¹⁶ ANONYM. *Poema de Mio Cid*. Cit. d., s. 148.

²¹⁷ Tamtéž, s. 149.

²¹⁸ CASTRO, Américo. Cit. d., s. 46.

²¹⁹ Tamtéž, s. 99.

²²⁰ Tamtéž, s. 215.

4 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přiblížit konflikty mezi soužitím Židů, Maurů a křesťanů v hrdinském eposu *Píseň o Cidovi*, a také nastínit historii na Pyrenejském poloostrově a historii těchto náboženských skupin. Důležitou částí je období zvané *reconquista*, ve kterém se děj zkoumaného díla také odehrává, a bylo tedy důležitým pozadím pro vypracování této práce. Jsou tak zkoumány i jednotlivé postavy, jež představují jednotlivá náboženství právě v tomto období. Informace získané z historické části pak byli i podkladem pro analýzu samotného textu díla.

V práci jsme měli možnost podívat se na způsob utvoření židovských a maurských postav studovaného díla, spolu s historickým pozadím *reconquisty*.

Díky tomu tak již víme, že postavy Židů jsou vyobrazeny ne vyloženě jako záporné, ale jistě v negativním slova smyslu, ačkoli, jak nám bylo představeno mnoha názory různých spisovatelů, záleží v tomto případě na jednotlivých interpretacích každého kritika epizody s truhlami s pískem, která se k postavám Rachela a Vidase připisuje.

Naproti tomu zde však máme také postavy zkoumaných Maurů. Ti se, při našem studiu, v eposu dělí na dvě velké skupiny, a to na ty nepřátelské a Cidovy přízněnce.

Vedle těchto dvou velkých zkoumaných skupin se samozřejmě především v epické básni objevují postavy křesťanů, a tak je nám zde představeno jakési pořadí postav, které jsou však velmi rozdílné.

Vše také bylo snadnější zařadit i do historického kontextu, který jsme uvedli před analýzou textu samotné básně, jelikož mnohé ze studovaných postav se skutečně podílelo na psaní Španělských dějin.

Tímto souhrnem a dostáním se k cíli naší práce zjistíme, že ačkoli je toto dílo zaměřeno na vítězství bojovníka Cida, křesťana, objevují se zde také ona dvě další náboženství, díky kterým nám autor představil i tedy jejich důležitost. Představuje nám soužití těchto tří náboženství na jednom území a krutost a obtížnost tohoto období skrze jedno z nejvýznamnějších děl španělské historické literatury.

5 Bibliografie

Primární literatura:

ANONYM. *El cantar de Mio Cid. Estudio y edición crítica de Juan Victorio*. 1. vyd. Madrid: Universidad nacional de educación a distancia, 2002. ISBN 84-362-4588-1

ANONYM. *Píseň o Cidovi*. 1. vyd. Přel. Miloslav Uličný. Praha: Práce, 1994. ISBN 80-208-0327-0

ANONYM. *Poema de Mio Cid. Edición de Colin Smith*. Madris: Ediciones Cátedra, S. A., 1996. ISBN 84-376-0060-X

ANONYM. *Poema de Mio Cid. Edición de Ian Michael*. Madrid: Editorial Castalia, S. A., 1984. ISBN 84-7039-171-2

Sekundární literatura:

ALBORG, Juan Luis. *Historia de la literatura Española. Edad media y renacimiento*. Madrid: Editorial Gredos, S. A., tomo I, 1970. ISBN 84-249-3126-2

AMADOR de los Ríos, José. *Historia crítica de la literatura española*. Madrid: Gredos, S. A., tomo III, 1969.

BARCHET, Bruno Aguilera. *Iniciación Histórica al Derecho Musulmán. Seguida de un ensayo sobre la historia jurídica de Al-Andalus*. Madrid: Dykinson, 2007. ISBN 978-84-9849-129-6

BARTOŠ, Lubomír. *Dějiny a kultura Španělska*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1968-9

BUENO, Francisco. *Los Judíos de Sefaras. Del paraíso a la añoranza*. Granada: Línea, 2015. ISBN 84-7169-093-4

CASTRO, Américo. *España en su historia. Cristianos, moros y judíos*. Buenos Aires: Editorial Losada S.A., 1948. ISBN

CONSTABLE, Olivia Remie. *Medieval Iberia. Readings from Christian, Muslim and Jewish sources*. 2. vyd. Philadelphia: PENN, 2012. ISBN 978-0-8122-2168-8

DORAZIL, Otakar. *Světové dějiny v kostce*. Vimperk: Papyrus, Rudná u Prahy: Jeva, 1993. ISBN 80-85776-03-0 (Papyrus). ISBN 80-901365-5-9 (Jeva)

ECHEVERRÍA, Ana Arsuaga. *La minoría islámica de los reinos cristianos medievales. Moros, sarracenos, mudéjares*. 1. vyd. Málaga: Sarriá, S.L., 2004. ISBN 84-95129-91-4

FIERRO, Maribel. *Judíos y musulmanes en al-Andalus y el Magreb. Contactos intelectuales*. Madrid: Casa de Velásquez, 2002. ISBN 84-95555-23-9

FIERRO, Maribel. *The new Cambridge history of Islam. Volume 2, The western Islamic world: Eleventh to Eighteenth centuries*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. ISBN 978-0-521-83957-0

HAZBUN, Geraldine. *Narratives of the Islamic conquest from medieval Spain*. New York: Palgrave Macmillan, 2015. ISBN 978-1-137-52051-7

HITCHCOCK, Richard. *Muslim Spain reconsidered. From 711 to 1502*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2014. ISBN 978 0 7486 3960 1

HUERTA, Eleazar. *Indagaciones épicas. La maravilla épica y su forma reveladora en la Iliada y en el Poema del Cid*. Chile: Valdivia, 1969.

CHABÁS, Juan. *Dějiny španělské literatury*. Přel. Oldřich Bělič. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., 1960.

KRČ, E., CAPARRÓS, A. M. Martín. *Literatura española I: Edad Media y Siglo de Oro*. 1. vyd. Olomouc: Grafia Nova, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-244-2480-4

MENOCAL, M. R., SCHEINDLIN, R. P., SELLS, M. *The Literature of Al-Andalus*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. ISBN-13 978-0-521-03023-6

VERNET, Juan. *Arabské Španělsko a evropská vzdělanost*. 1. vyd. Přel. Jiří Kasl. Brno: L. Marek, 2007. ISBN 978-80-86263-98-4

Internetové zdroje:

AIZENBERG, Edna. Raquel y Vidas: Myth, Stereotype, Humor. *Hispania*. 1980, vol. 63, no. 3, s. 478-486.

[on-line] [cit. 2020-11-03] Dostupné z:

https://www.jstor.org/stable/pdf/341001.pdf?ab_segments=0%252Fbasic_search_SYC-5462%252Fcontrol&refreqid=excelsior%3Af091560607cb37acf67fbbe684ed5055

JOVANÍ, Alfonso Boix. El Cid pagó a los Judíos. *La crónica: A Journal of Medieval Hispanic Languages, Literatures and Cultures*. 2006, vol. 35, no. 1, s. 67-81.

[on-line] [cit. 2018-11-30] Dostupné z:

<http://muse.jhu.edu/journals/cor/summary/v035/35.1.jovani.html>

MCGRADY, Donald. Did the Cid Repay the Jews? A Reconsideration. *Romania*. 1985, vol. 106, no. 423/424 (3/4), s. 518-527

[on-line] [cit. 2020-11-03] Dostupné z:

https://www.jstor.org/stable/pdf/45040819.pdf?ab_segments=0%252Fbasic_search_solr_clou d%252Fcontrol&refreqid=excelsior%3A278cc09be17081deefee65dbfb5fad8

SALVADOR, Miguel. Reflexiones sobre el episodio de Rachel y Vidas en el *Cantar de Mio Cid*. *Revista de Filología Española*. 1977, vol. 59, no. ¼, s.

[on-line] [cit. 2018-11-30] Dostupné z:

<https://core.ac.uk/download/pdf/205983337.pdf>

RESNICK, Seymour. “Rachel e Vidas“ and the Cid. *Hispania*. 1956, vol. 39, no. 3, s. 300-304. [on-line] [cit. 2020-11-03] Dostupné z:

<https://www.jstor.org/stable/pdf/336008.pdf?refreqid=excelsior%3A6e0ec8e3b33f1a60cc785052be327a4a>

RESNICK, Seymour. The Jew as Portrayed in Early Spanish Literature. *Hispania*. 1951, vol. 34, no. 1, s. 54-58.

[on-line] [cit. 2020-11-03] Dostupné z:

<https://www.jstor.org/stable/pdf/333168.pdf?refreqid=excelsior%3A3407a5c97e62e8045ac950372f819e01>